

Kritická gramotnost o praxi, textech a kontextech

ROČNÍK 3 — SPECIÁL 2017

kg

SPECIÁL 2017

Pomáháme školám k úspěchu je nezávislý projekt Nadace THE KELLNER FAMILY FOUNDATION, který je zaměřen na zvyšování kvality výuky ve veřejných základních školách s důrazem na individuální přístup učitelů k žákům. Projekt probíhá pod záštitou MŠMT a jeho vzdělávací programy jsou ministerstvem akreditovány.

Grafika

Návrh layoutu: Studio Najbrt
Sazba: aper-grafika.cz
Autoři fotografií: Ondřej Polák,
Hana Košťálová, archivy autorů

Vydává

Pomáháme školám k úspěchu o. p. s.
Hvězdova 1716/2b, 140 00 Praha 4
e-mail: info@pomahameskolam.cz
tel.: (+420) 224 174 269
www.pomahameskolam.cz

ISSN 2533-4042

2017 ©

Pomáháme školám k úspěchu o. p. s.

Obsah časopisu smí být užíván odbornými pedagogickými pracovníky pro plánování výuky a při výuce ve školských zařízeních. Jiné užití tohoto dokumentu nebo jeho částí (včetně publikování, kopírování a šíření) bez předchozího písemného souhlasu společnosti Pomáháme školám k úspěchu o. p. s. je zakázáno.

KRITICKÁ GRAMOTNOST

ODBORNÁ REDAKCE

Hana Košťálová, Ondřej Hausenblas
Michala Kafková, Ivoš Mikulášek

VÝKONNÁ REDAKTORKA

Hana Košťálová

JAZYKOVÁ KOREKTURA

Jana Křížová

K pravidelnému odběru elektronických vydání časopisu Kritická gramotnost se můžete přihlásit prostřednictvím registračního formuláře v sekci „Chci se zapojit“ na webu www.pomahameskolam.cz.

Obsah

4

Čte každý žák, čte celá škola

Projekt **Pomáháme školám k úspěchu** zahájil spolupráci se čtenářskými školami. Jak to vidí učitelky ze ZŠ Plešivec Helena Menoščíková a Viola Šimová? Jak čtenářské mentorky Bohunka Jochová a Hana Košuličová?

– Ondřej Hausenblas, Hana Košťálová

11

Čtenářské kontinuum a lesson study

Zkoušet si nové vzdělávací cíle, které nabízí čtenářské kontinuum, je snazší s podporou kolegů. Osvědčená forma učitelské badatelské spolupráce *lesson study* není v ČR v praxi běžně zavedená. Pracovní skupina pro prožitkové čtenářství ji vyzkoušela.

– Kateřina Šafránková

15

Lesson study napříč republikou

Tři učitelky z různých koutů republiky spolupracovaly formou *lesson study* na rozšiřování čtenářských teritorií svých žáků. Nechávací nás nahlédnout do korespondence, která mezi nimi probíhala.

– Kateřina Sládková

22

Konkurence? Ne! Spolupráce!

Čtenářskou a pisatelskou gramotností se v České republice zabývá mnoho jednotlivců, organizací a institucí. Proč se neučit od sebe navzájem? Příležitost k tomu otevírá nový panel organizovaný v rámci projektu PPUČ, jehož nositelem je NÚV.

– Hana Košťálová

25

Nejdůležitější je, aby děti četly rády

Co si myslí o čtení a čtenářství několik pedagogů, kteří se sešli na prvním setkání čtenářského panelu v Olomouci v květnu tohoto roku? Co čtou?

– Irena Poláková

Editorial

Milé čtenářky, milí čtenáři,

donedávna jsme si mysleli, že hlavní je stát se lepšími učiteli – mít lepší vztah se žáky a lépe chápat svůj obor. Anebo že máme vyučovat lepší témata – zbavit se zbytečných a zastaralých, přinést soudobé poznatky. Anebo lépe vyučovat – používat metody, které žáky zaujmou a pomohou zvládnout třídu, aby pracovala.

Až postupně zasvitlo to opravdu hlavní: Musí se důsledně a stále dbát, aby výuka způsobovala změnu k lepšímu u žáka. Aby jeho učení mělo výsledky. To není něco samozřejmého, a tudíž automatického. „Metodiky“, příručky nebo jednorázová školení fungují málo. Nové principy, nápady, metody nejprve nadchly, ale v praxi nás brzo strhl zpět proud osobních návyků, provozních okolností, ustálených představ a kolektivních tlaků. Kurzy pomohly proměnit k lepšímu učitelovy postoje, vidění učitelské role i vidění žáka. Mnozí lépe porozuměli tomu, co vlastně dělají, když stavějí hodinu konstruktivisticky podle E-U-R nebo když naučí žáky některé metodě poznávání. Ale z kurzu se vraceli do prostředí, kde převažovala neměnnost nad proměnou výuky i učení. A pedagogické novinky zase brzo vzala voda.

Nestačí, když na nové postupy, témata, metody s chutí a s výsledky přistoupí jen premianti. Ale ani to, že jsme jednoho, dva z opožděných žáků přece jen zaujali pro učení. Máme úkol vyučovat a kupředu posouvat všechny žáky, kteří nedokážou chtít, které dosud nevedli k myšlení a učení ani k práci. A máme vyučovat také ty žáky, kteří nejsou ani premianti, ani opozdilci, nýbrž tiše plují uprostřed.

Aby výuka dosahovala ke každému tam, kde se on sám zrovna nachází a odkud může pokročit dál, museli bychom umět sledovat a opravdu pochopit výkon každého žáka v každém okamžiku jeho rozvoje. Ale takovou osobní výuku si mohl kdysi dopřát jen šlechtický synek od svého preceptora. K tomu, aby výuka zasáhla každého osobně a účinně, potřebujeme naučit žáky spolupracovat na jejich vlastním učení – aby brzy a lépe sami poznávali, kde v učení jsou, co právě potřebují a jak to získat. A aby to učení opravdu provedli – mnozí s naší dopomocí a někdy sami, někteří většinou sami a někdy s námi.

A jak se naučíme tak vyučovat ve své třídě? To se nedozvíme z přednášky. Jak máme zařídit chod právě naší školy, aby tak fungovala? Takto konkrétně a detailně neposlouží kurz managementu pro ředitele. Jak dosáhnout toho, aby učitelé ve sboru táhli za tyž provaz? To se nenacvičí ledolamkami na výjezdu.

Dnes jde o to, aby učitelé i ředitelé promyšleně a otevřeně spolupracovali mezi sebou právě v tom prostředí, kde působí. Nad výkony žáků, nad svými plány výuky a přípravami hodin, nad svým pochopením gramotnosti i pedagogiky. Věcnou spoluprací a humánními postoji k žákovi se sladují lidské vztahy i porozumění a pochopení toho, co znamená který žákův výkon, co který žák potřebuje k rozvoji, čeho se chceme držet v rozhodování o své výuce. Sladění a sdílení porozumění mezi učiteli znamená, že „pravdy“ nebo „zásady“, na které věříme, nejsou jen klišé nebo školský folklor. Spoluprací, při které jde o sladění a společné chápání, překlenujeme propast, která oddělovala nere realizované „výborné nápady“ nebo „inovativní postupy“ od žákova výkonu a od jeho zlepšování. Proto se spolupráce musí týkat skutečně plánování a provádění i vyhodnocování a vylepšování naší výuky. Pořád se při ní sleduje, jak kterému žákovi naše výuka pomáhá, jak se žák zlepšuje.

Čte každý žák, čte celá škola

TEXT Ondřej Hausenblas, Hana Košťálová

Děti, které čtou, se lépe učí. Chceme-li, aby se učil každý žák naplno, naučme děti včas číst. Ve škole k tomu potřebují hodně dobrých knih, dostatek času na čtení, čtoucí kamarády kolem sebe a pečujícího učitele.

Foto: O. Polák

Ondřej Hausenblas a Hana Košťálová pracují ve čtenářském týmu projektu **Pomáháme školám k úspěchu.**

Neomezujeme ve škole rozvoj čtení a čtenářství jen na první stupeň a typicky čtenářské předměty (čeština, jazyky). Dbejme na to, aby naši žáci mohli rozvíjet pozitivní vztah ke čtení a své čtenářské návyky a dovednosti v každém předmětu na prvním i na druhém stupni.

Pro vztah dětí ke čtení hraje klíčovou roli prožitek ze čtení umocněný čtenářským společenstvím – prostředím, v němž se čtení těší přirozené vysoké oblibě, kde nikdo nepovažuje čtení za ztrátu času nebo nudnou povinnost, v němž se daří zapřádat neformální hovory o četbě a knihách, sdílet zkušenosti, sbírat inspiraci a doporučení. Mnohé děti při reflexi dílny čtení spontánně hovoří o tom, že rády čtou mezi dalšími čtoucími dětmi, a právě proto že radši čtou ve škole než doma. I děti na prvním stupni dokážou popsat, jak se snáz soustředí, když vedle nich sedí další zaujatí čtenáři, s nimiž si nakonec popovídají o tom, co dnes díky své knize zažily.

„Desetiletí výzkumů nás přesvědčila o tom, že čtenářem se člověk stává, když hodně a s úspěchem čte – tím, že obrací stránku za stránkou v knihách, které se mu líbí. I když někteří žáci potřebují odbornou pomoc nebo speciální podporu, úplně každé dítě si zaslouží žít život aktivního čtenáře, jemuž pomáhá pečující učitel. Pro čtenářský úspěch každého žáka musíme především a stále zajišťovat, aby děti měly denní přístup ke knihám a textům, které jsou pro ně přitažlivé, a aby měly spoustu času na čtení ve škole i doma.“

(A. Ward, *Three components to reading success...*, s. 10)

Stává se, že učitel, který se snaží vtahovat čtení do dosud nečtenářského předmětu, je se svým úsilím ve škole osamělý, a to mu práci neusnadňuje. Nemá se ve škole s kým poradit. Nemůže těžit z toho, že si děti odnášejí čtenářské dovednosti i z hodin jiných učitelů. Se všemi vynořujícími se potížemi se potýká sám. To vysiluje, po čase to může vést až k vyhoření. Pro učení dětí je čtení v jediném naučném předmětu málo vydatné a navíc mohou žáci učitele vnímat jako poněkud exotického.

Abychom posilovali čtenářská společenství ve školách a abychom zvýšili pravděpodobnost, že čtoucí učitelé nebudou se svým nasazením ve školách bílými vranaми, zaměřili jsme se při šíření čtenářského programu projektu **Pomáháme školám k úspěchu** na celé školy. Zahájili jsme v květnu 2017 akci **čtenářské školy**, do které se zapojilo 11 škol.

Máme na paměti doporučení společnosti McKinsey, která ve studii zaměřené na situaci v českém vzdělávání v roce 2010 napsala: „Podle zkušeností nejlepších systémů je nejúčinnější podporou pro profesní rozvoj učitelů výměna příkladů nejlepší praxe... Příklady nejlepší praxe lze sdílet několika způsoby. Tím nejdůležitějším je spolupráce mezi učiteli, protože ji lze různou formou praktikovat pravidelně

Foto: H. Košťálová

a často (hospitace, týdenní plánování výuky, nácvikové hodiny). Spolupracovat se dá při osobním setkání nebo zprostředkovaně, například přes internet... Pokud má výměna nejlépe praxe fungovat a nebýt jen prázdnou frází, potřebuje podporu všech úrovní systému. V rámci školy ji musejí podporovat ředitelé a mezi školami kraje nebo MŠMT.⁴¹

Čtenářské školy vytvořily základní týmy, které ale nejsou uzavřené pro ostatní členy sborů. Naším přáním je, aby se k nejdůležitějším učitelům přidávali podle své chuti postupně další kolegové, kteří se budou moct z první ruky přesvědčit, že čtení s dětmi dává smysl a že je i zvládnutelné. Rádi bychom, aby každá škola nakonec vypracovala svou vlastní zcela jednoduchou strategii rozvoje čtenářské gramotnosti, na níž se bude – různou měrou – podílet každý z učitelů.

Pro zvýšení příležitostí k učení jsme zvolili vytváření regionálních skupinek škol tak, aby dojezdová vzdálenost nebyla překážkou v přímé výměně zkušeností a učení aby se rozšířilo i za hranice školy.

Foto: H. Košťálová

Čtenářská **ZŠ TGM** ve Studénce.

V popředí zleva **Viola Šimová** a **Helena Menoščíková** ze ZŠ Plešivec v Českém Krumlově.

Čtenářské školy v jižních Čechách

V jihočeské buňce (ZŠ ve Frymburku a ZŠ v Českém Krumlově – Plešivec a Za Nádražím) postupují týmy pro čtenářské školy cílevědomě a důsledně. Jejich čtenářské mentorky Bohunka Jochová a Kateřina Sládková připravily půdu jak dosavadní spoluprací s některými z učitelů, tak vyjednáváním s vedeními škol. Jako členky čtenářského týmu **Pomáháme školám k úspěchu** samy nacházejí oporu ve čtenářských setkáních projektu.

Školní čtenářské týmy dbají na to, aby se členové sborů postupně a nenásilně seznámili s tím, čím může být rozšířená péče o čtenářství žáků přínosná jak pro děti, tak pro učitele. Uvědomují si, že je důležité, aby snaha o rozvoj čtenářství nebyla záležitostí jen vybraného okruhu učitelů. Krátce po zahájení akce čtenářské školy jsme hovořili s Helenou Menoščíkovou a Violou Šimovou ze ZŠ Plešivec. Zajímalo nás, jak na začátku projektu vnímá čtenářství jako úkol pro každého učitele sbor školy a s jakými očekáváními se škola do čtenářství pouští.

Viola: O tom, že jsme se rozhodli stát se čtenářskou školou, vědí všichni kolegové.

Hovořili jsme o tom na poradách.

Helena: Důležité je, že je tomu nakloněno vedení. Že to vedení chce, ale přitom na kolegy netlačí.

Viola: Měli jsme už čtyři setkání týmu a na všechna jsme zvali učitele napříč stupni i aprobacemi. Všichni se samozřejmě nezapojují. Někdo se zajímá a ví víc, kolem jiného informace proletěla a zatím si nepřipustil, že by se ho to mohlo týkat. Myslím, že ze všeho nejvíc mají kolegové obavu z časové náročnosti, která je se zaváděním čtenářství zprvu spojena.

Helena: Hodně času věnujeme v této fázi přemýšlení o textech. Používání učebnice je vlastně bez práce. A my kolegům představujeme vizi, že by texty mohly být odjinud. Ale ne z nějaké databáze, kde by si je jen tak vzali, ale že texty musíme hledat, a pak přemýšlet, co s nimi dělat. To je asi to nejtěžší. A vůbec takový nový způsob myšlení může někomu připadat úplně cizí, riskantní.

Viola: Při zkoumání textů musíme hlouběji přemýšlet nad cílem výuky a učení a jak souvisí s tématem, které máme v plánu. Velkou roli hraje, že kolegové a kolegyně vidí, kolik času tomu věnujeme, a to je pro některé odrazující.

Helena: Na setkáních jsme se věnovali didaktickému potenciálu textů. Každý si přinesl svůj text a hledali jsme, k jakým cílům učení je vhodný. Na dalším setkání jsme se bavili o cílech učení ve čtenářské gramotnosti. Na závěrečném setkání teď jsme hovořili o tom, kam jsme se posunuli, byla to taková reflexe dosavadní práce. A co bychom chtěli dál.

Viola: A jedno setkání se týkalo naší školní vize. To bylo setkání jen našeho základního týmu. Sešli jsme se s vedením školy, byla tam naše přírodopisárka a fyzikář. Téma vize jsme jen otevřeli.

Kolegové se seznamují
se čtenářským profilem
ZŠ Plešivec v Českém Krumlově.

Sdílení zkušeností v jedné z projektových škol

Ve škole se scházely pravidelně jednou za měsíc všechny vyučující prvního stupně. Schůzku moderovala zástupkyně ředitele. Na začátku schůzky proběhlo kolečko, při kterém každá paní učitelka stručně řekla, z čeho ve své výuce měla radost v uplynulém měsíci. Co se jí povedlo. Pak opět v kolečku každá z kolegyň řekla, co by si chtěla vyzkoušet v nejbližší budoucnosti. Pak se sešly jen menší skupinky těch, které se chtěly zaměřit na podobnou věc. Tyto schůzky se už uskutečnily v čase, který si skupinka sama domluvila.

Helena: Zkoušíme různé formáty setkávání. Napřed jsme si mysleli, že bychom se setkávali úplně všichni, kdo má zájem, z obou stupňů. Pak jsme se rozdělili na první a druhý stupeň, přece jen řešíme každý něco jiného.

Viola: Pro nás, kteří jezdíme na setkání čtenářského týmu už delší čas a kteří jsme absolvovali kurzy RWCT, není problém hovořit i o tom, co se nedaří. Abychom to mohli zlepšit. Ale učitelé si i na to potřebují napřed zvyknout. Pro každého není snadné mluvit o něčem, co se mu nezdařilo.

Helena: Oborářům na druhém stupni hodně pomáhá naše mentorka Bohunka Jochová, sama je učitelka biologie a chemie a má velké zkušenosti s rozvojem oborového čtení.

Viola: Těšíme se na podzim, kdy se sejdou všechny tři čtenářské týmy tady z našich jihočeských škol.

Helena: Musíme to ale dobře promyslet, aby se z toho vytěžilo maximum, aby to nedopadlo jenom jako návštěva a přátelské popovídání, ze kterého nevzejde nic praktického.

Viola: Měla by nastat výměna konkrétních zkušeností u učitelů těch aprobačních, třeba přírodopisec–přírodopisec, kteří jsou ve škole každý sám a nemají šanci spolu sdílet. Nebo kde je jeden osamocený mezi takovými, kteří se nezajímají, třeba zeměpisář. Bojuje na vlastním písčátku. Pro oboráře to bude největší přínos. My jsme ve škole češtinářky dvě, tak můžeme sdílet, a na prvním stupni jich je tam spousta, vždycky se najde někdo, s kým mohou spolupracovat.

Helena: Důležitá bude příprava před setkáním. Abychom si dokázali předem říct a sladit, co nás zajímá, na co se chceme zaměřit. Protože jsme se s frymburskou školou už setkali na květnovém zahajovacím setkání všech čtenářských škol, vím, že mě budou zajímat třídní knihovničky, čtenářské koutky a to, jak to dělají, že mají knihovnu pořád otevřenou.

Viola: Určitě by bylo užitečné, kdyby se povedlo, aby se ze setkávání mezi našimi školami stala tradice. Scházet se pravidelně jednou za rok – a na něčem pracovat dlouhodobě. Podobně jako pro malou spolupracující skupinu ve škole, tak i mezi školami by určitě byla užitečná návaznost dalších setkání. Mohli bychom si ukazovat dětské práce, videonahrávky toho, co kolegové vyzkoušeli nově, a jak to děti řešily. Takové setkání je ale náročné na přípravu.

Helena: Setkání s druhými školami by nám měla pomoci nejen pro zlepšování praxe, ale také jako podněty pro sestavení naší školní strategie rozvoje čtenářské gramotnosti. Uvidíme, jak na to jdou druzí, a to nám určitě pomůže.

Viola: Dohodli jsme se s vedením, že v přípravném týdnu máme výjezd na Lipno, celý sbor, a že se budeme věnovat čtenářství. Měl by tam vzniknout nějaký první společný výstup směřující ke školní strategii. Začneme prožitkovou čtenářskou dílnou pro celý tým, aby si i ti, kteří se s tím nikdy nesetkali, vyzkoušeli, co to vlastně znamená.

Helena: Pak se budeme věnovat tomu, kde ve čtenářství jako škola jsme a kam bychom se chtěli za ten rok posunout. Vize byla, že by začaly dílny čtení na prvním stupni pravidelně, protože je máme jen na druhém. Ale nevíme, protože naše vize je vlastně hrozně velká. Jako tým jsme se shodli na tom, že kolegy nutit nemůžeme, protože když to budou dělat z povinnosti, tak to k ničemu nepovede. Musíme společně hledat smysl v tom, co děláme a chceme dělat.

Komunity vzájemného učení

Ze zkušeností pedagogického konzultanta projektu Pomáháme školám k úspěchu Petra Albrechta

Schůzky přibližně pětičlenné skupinky učitelů se konají jednou za měsíc. Mají pevně daný program sestávající ze tří hlavních částí. V první části si ukazujeme, co jsme si kdo od poslední schůzky vyzkoušeli s žáky, jak to dopadlo a co jsme si při tom uvědomili. V prostřední části se seznamujeme s nějakým novým podnětem: někdy čteme krátký text, někdy se díváme na video. V poslední části sdílíme své plány – co si chceme vyzkoušet, na čem bude kdo ve výuce pracovat v období do příští schůzky. Složení skupinky je stále a skupinka potřebuje někoho, kdo se o ni stará. Jeho úkolem je připomínat členům, že se schůzka blíží, připravit program schůzky, schůzku facilitovat a připravit nějakou novinku. Novinku, která ale bude dobře zapadat do celkového snažení skupinky. Doporučuje se, aby se taková učící se skupinka scházela ve stejném složení dva školní roky. Tento formát vyzkoušel Dylan Wiliam se svým týmem, když zaváděl ve Velké Británii do škol formativní hodnocení. (Srov. Wiliam, D. – Leahy, S. **Zavádění formativního hodnocení. Praktické techniky pro základní a střední školy.** Praha: Edulab, 2016, s. 21–24.)

Tým ZŠ Za Nádražím z Českého Krumlova představuje svoji školu.

Foto: H. Kostálová

Externí čtenářští mentoři

Do čtenářských škol projektu **Pomáháme školám k úspěchu** přicházejí čtenářští specialisté, které nazýváme externími čtenářskými mentory. Jejich úkolem je podpořit kolegy ze základního týmu školy v tom, aby se sami stávali ještě lepšími učiteli čtenářské gramotnosti, dále aby si osvojili dovednosti potřebné pro kolegiální podporu a přitahovali další kolegy ke spolupráci, a nakonec aby se stali lídry při tvorbě školní strategie rozvoje čtenářské gramotnosti.

Externí mentorství v projektu **Pomáháme školám k úspěchu** nechápeme jako asymetrický vztah někoho, kdo ví všechno lépe, s někým nevědomým. Zdůrazňujeme kolegiální partnerskou spolupráci, *peer* spolupráci. Externí mentor má sice více zkušeností s rozvíjením čtenářství, ale není expertem na situaci ve škole, kam přichází zvenčí. Mentor nezná žáky tak dobře, jako jejich učitel, a nerozumí dostatečně dobře podmínkám, v nichž učitelé ve škole pracují. Jeho výhodou naopak je snazší odstup a nadhled.

Nabízíme pohledy dvou zkušených učitelek, které působí ve školách jako externí mentorky pro čtenářství. Hovořili jsme s nimi na konci uplynulého školního roku.

Bohunka Jochová

Co si slibuješ od své účasti jako externí mentorky v čtenářské škole?

To, že školám trochu pomůžu, aby tam čtenářství proniklo víc do oborů, do celé školy. Tam mohu kus práce udělat. Také mi pomáhá moje zkušenost s vedením sboru, kolektivu. Vedení školy bývá v řídicí pozici a učitelé možná očekávají spíš směry nebo příkazy, co mají dělat. Ale je potřeba, aby se lidé v kolektivu dokázali vyjadřovat svobodně. A mentor tam může vnést i diskusi, protože ta nespočívá v tom, že jim někdo vše říká, ale že si mohou názor a směr probírat sami.

Máš představu, co se má udělat v prvních krocích a co se dá pozorovat na čtenářství, jak se změní?

Bude dobré, když se v příštím roce zkonkretizuje spolupráce – kdyby se utvořily stabilní dvojice (schůzky větší skupiny by se těžko organizovaly), které by si dokázaly vybrat partnera, s nímž budou spolupracovat a stanoví si cíl v čtenářství.

Ten cíl si nastaví ze své vůle, nebo jim ho dáváš ty?

Cíl by měl být hlavně z jejich vůle, v první chvíli.

Vědí, jak na to?

Mohu být nápomocná, když si chtějí ujasnit, co by mohlo být jejich cílem. V obou školách, kde jsem, už jsou dvojice, které se orientují a mají představu o tom, co se jim daří či nedaří a kam by chtěly napřít síly. A pak tam jsou lidé, kteří by potřebovali

Foto: O. Polák

Bohunka Jochová, čtenářská mentorka v ZŠ Frymburk a ZŠ Plešivec v Českém Krumlově, učitelka biologie a chemie v ZŠ Plešivec.

trošku poradit. Hodně si slibuju od toho, že z Plešivce pojede například deset lidí na letní školu. Tam získají povědomí o tom, na co by se mohli zaměřit. Já jim mohu pomoci cíl formulovat.

Co si asi učitelé slibují od tebe?

Ve Frymburku se dobře známe, už jsme se naučili si říkat, co kdo očekává. I když tam jsme ve spolupráci zprvu nešli přes čtenářství, ale prolínalo se to s kurzem kritického myšlení.

Co tedy od tebe chtějí?

Na začátku roku si chtěli znovu osvěžit metody KM (RWCT). Ale postupně jsme se dostali k tomu, že metody jsou fajn, ale že je potřeba se orientovat v textu, umět si ho vyhodnotit. V podstatě, že naše schůzky sice byly o metodách, ale vždycky na základě nějakého textu a zjišťování, co je vhodné, co jde a nejde. Myslím si, že jsme si dokázali stanovit, že je potřeba se naučit dívat se na text tak, co všechno se dá z něho vytáhnout a která metoda by byla vhodná na využití toho textu a která ne, která se nehodí. Už se dostáváme i k tomu, že učitel, který čte s dětmi různé texty, má problém – „jak je mám hodnotit?“. Tedy ví, že nemůže na děti vletět vědomostními testy. Už se ptá, jak jim má jednou za půl roku dát známky.

Očekávají ode mě podporu a oceňují, když jim řeknu: „...tady jsem pozorovala, že tvoji žáci dělají to a to“ – a že je to dobře. Potřebují ujištění, že jdou dobrou cestou, a často potřebují jen si to se mnou říct nahlas, aby si některé věci uvědomili.

Vedení školy oceňuje, že mám čas a prostor na to, na co oni v běžném spěchu nemají. Tak se mi povedlo, že se dostávám jednou týdně do třídy k učitelům, takže máme kontinuitu v tom, jak se k jeho cíli obracíme.

Jak si plánujete?

My jsme začínali už v únoru a setkání čtenářských škol v květnu pro nás bylo už shrnující a taky inspirativní, protože tým měl možnost mimo školu přemýšlet o různých věcech. V obou školách jsme si ujasnili, kam kdo z nás došel, kam by chtěl jít dál, jakou máme představu. A vyplynulo, že by chtěli, aby dílny čtení probíhaly i na prvním stupni všude (teď probíhají ve dvou třídách), kdežto na druhém stupni Helenka s Violou dělají dílny čtení ve všech třídách. Ale na druhém stupni by bylo potřeba víc vtáhnout oboráře, aby začali přemýšlet o tom, co mohou pro čtení udělat – a že opravdu mohou.

Ve Frymburku běží dílny čtení ve všech třídách a už jsme se dobrali k tomu, že je dobré, aby i oborová učitelé rozuměli, že je rozvoj čtení důležitý a je užitečné se tím zabývat – to je výhoda malé školy.

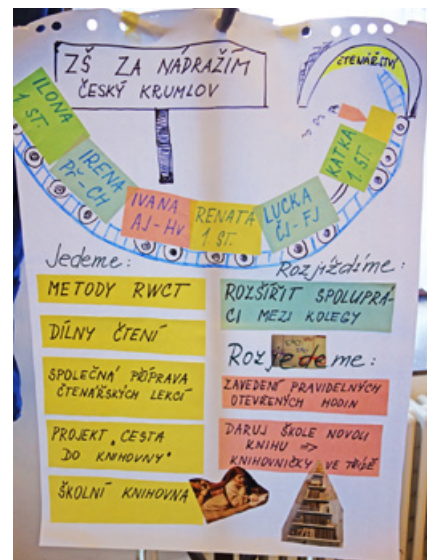

Foto: H. Košťálová

Čtenářská ZŠ Za Nádražím v Českém Krumlově.

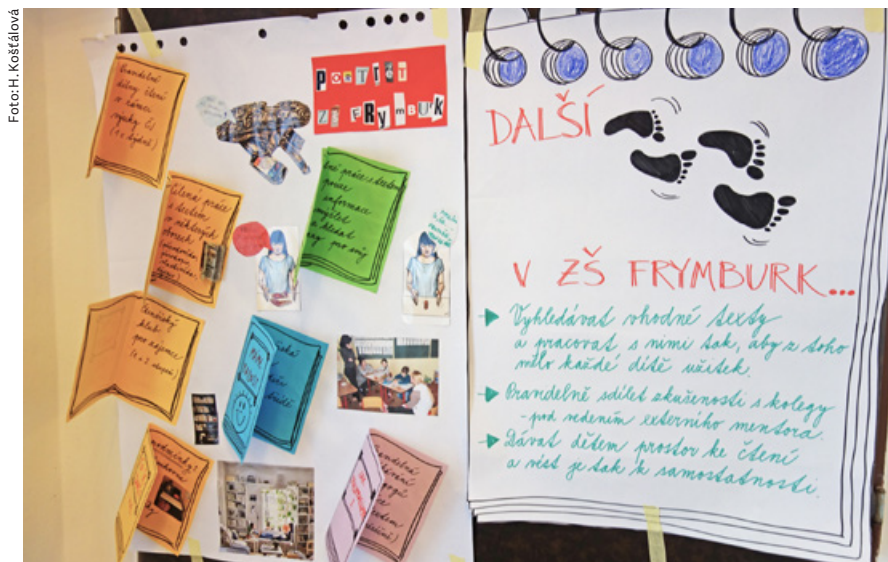

Foto: H. Košťálová

Čtenářská ZŠ Frymburk.

Hana Košuličová, čtenářská mentorka v ZŠ Mendelova v Karviné-Hranicích, učitelka češtiny a dějepisu v SPgŠ a SZŠ v Krnově.

Hana Košuličová

Co si slibuješ pro žáky od svého mentorství ve své vlastní škole?

Hlavně že žáci postupně dostávají dostatečně velký prostor na přemýšlení. Díky čtení a práci s jednotlivými texty mají větší možnost být samostatnější. Mají větší možnost volby, mohou přemýšlet, sdílet své myšlenky nebo pocity. A také dostávají hodně příležitostí radovat se v hodině z četby.

A co si od mentorství slibuješ pro sebe?

Když baví práce mě, tak baví i žáky – a naopak. Neboť vyučuju středoškoláky, doufám, že se v některých z nich trochu zapalují takové učitelské pochodně do budoucna.

Z jakých projevů to je vidět?

Jednak si často po maturitě vybírají obory na vysoké škole, které nějak se čtenářstvím a se čtením souvisejí. Ale také, i když si vybrali něco jiného, občas se vracejí do naší školy, například přišli do mé třídy, kde máme dílnu čtení, sedli si mezi žáky, vzali si text, četli jsme zrovna Erbenovu **Kytici**, a mně pomohlo, že říkali mým žákům, že čeština je pro ně na VŠ nejužitečnější předmět, i když studují sociální patologii. A to proto, že spoustu technik, jak zacházet s texty, mají natolik vžitou, že se soustředí na ten obor, nikoli na – jak to nazvali – souboj s textem. Oni sami druhákům řekli, že jsme se učili komentovat, shrnovat, a jmenovali, co různé teď používají za techniky: zkouknu text, podívám se, jestli se hodí k cíli, k účelu, který teď potřebuji, a že se nejprve dívám na celou knihu, obsah, kapitoly, jaký mám vlastně úkol, co z toho budu potřebovat, které části si mám přečíst pořádně.

Co si jako externí mentorka v jiné škole od svého působení slibuješ?

V Karviné působím ve škole hodně vyspělé. Spoustu věcí už zažili a běžně dělají, co jinde je objev. Ale jsou tam i noví učitelé, kteří se hodně učí. Musím přemýšlet, co jim mohu jako mentorka nabízet. Zatím jsme si stanovili zakázku. Zpočátku jsem měla strach, že představy ředitele a týmu se nesejdou, ale teď jsme už měli koordinační schůzku a tam jsme nakonec přišli na to, že všichni chceme totéž a že se na zakázce shodneme. Dost otevřeně jsme dokázali mluvit o tom, co se chceme naučit jako tým, a pro mě bylo dobré, že to je v první řadě pracovat na DPT. Mohu jim v tom hodně pomáhat, i mě to přemýšlení nad textem baví. A druhá věc, bude pro mě zajímavé pracovat ve škole, která je hodně daleko, takže i mě to bude obohacovat.

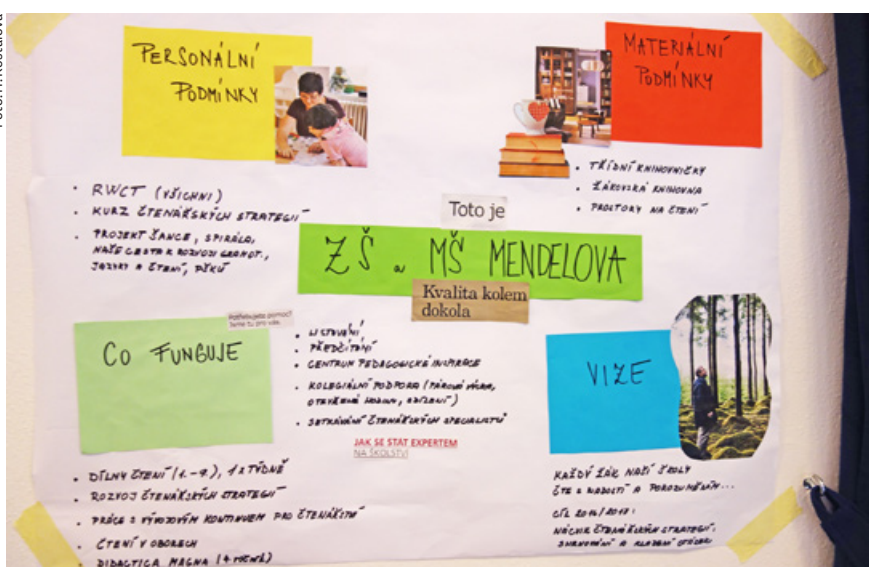
V čem?

Teď budeme mít v Karviné den pro rozvoj školy – to zažiju poprvé – a vím, co dělají v POPR², ale teď to budu mít naživo, jak si pomáhají i ve sdílení.

2 POPR je zkratka pro Plán osobního pedagogického rozvoje, PPRŠ je zkratka pro Plán pedagogického rozvoje školy. POPR i PPRŠ využívají všechny školy zapojené do projektu **Pomáháme školám k úspěchu**.

Použitá literatura

KOL. AUT. **Klesající výsledky základního a středního školství: fakta a řešení**. 1. vyd. Praha: McKinsey & Company, 2010. 57 s. Dostupné [on-line] na: https://www.scio.cz/download/Edu_report.pdf [cit. 12. 7. 2017].
WARD, Annie. **Three components to reading success. Guide readers from striving to thriving through reading volume**. Literacy today 34, 2017 (květen/červen), č. 6, s. 10–11.
WILIAM, Dylan – LEAHY, Siobhán. **Zavádění formativního hodnocení. Praktické techniky pro základní a střední školy**. 1. vyd. Praha: Edulab, 2016. 243 s. ISBN 978-80-906082-5-2.

Čtenářská ZŠ Mendelova v Karviné-Hranicích.

Čtenářské kontinuum a lesson study

TEXT Kateřina Šafránková

Čtenářský tým projektu Pomáháme školám k úspěchu začal na jaře 2016 experimentovat s tzv. lesson study neboli „studiem vyučovací hodiny“. Díky odvaze a vytrvalosti školního týmu z Litvínova, který si lesson study vyzkoušel jako první a podělil se o zkušenosti, se v roce 2017 nadšeně přidali další kolegové. Lesson study nám pomáhá v porozumění tomu, jak vést děti k novým čtenářským cílům, které nabízí kontinuum.

Lesson study jako prostředek rozvoje učitelů pochází z Japonska. Je to forma akčního výzkumu zaměřeného na budování profesního vědění učitele, tedy jeho znalosti a praktické dovednosti. V Japonsku s *jugyou kenkyuu* začali už kolem roku 1870, tedy daleko dřív, než se rozvinul akční či učitelský výzkum v euroamerickém školství. V něm se *lesson study* rozšířila v druhé polovině 20. století. Je zvláště oblíbená pro zlepšování výuky matematiky. Umožňuje mj. cíleně sledovat děti, které neprosívají, a hledat společně s druhými učiteli nejlepší postupy, kterými je možné takové děti vtáhnout do výuky a zlepšit výsledky jejich učení. Učitelé totiž při *lesson study* systematicky a v detailu zkoumají svou výuku a snaží se ji učinit efektivnější. Prověřování dopadů výuky probíhá ve skupině učitelů, kteří spolupracují v rámci několika hodin. Učitelé si vybírají společný cíl a s ním související otázku, kterou chtějí prakticky studovat. To dává rámec a směr jejich společné práce.

V ČR se zatím neujal žádný český název pro *lesson study*, mimo jiné proto, že se u nás dosud tato forma profesního rozvoje učitelů nerozšířila. Nejblíže smyslu *lesson study* by asi bylo označení *studium vyučovací hodiny* (vyučovacích hodin).

Konkrétní podoba *lesson study* se různí podle cílů, s nimiž se do ní učitelé pouštějí, a dle podmínek, v nichž spolupracují. Každá *lesson study* by měla zahrnovat společné plánování, vyučování, pozorování a analýzu učení, k němuž výuka ve studované hodině vedla.

Foto: O. Polák

Kateřina Šařránkuvá je učitelka čeřtiny, lektorka a ředitelka Kritického myřlení, řlenka řtenářřského řtýmu projektu **Pomáháme řkolám k úřpěchu**. Pracuje ve skupině pro prožitkové řtenářřství.

Foto: H. Košťálová

Mapa čtenářských teritorií učitelů.

Foto: Z. H. Košťálová

Foto: K. Šafránková

Když učitelé pracují na *lesson study*, společně sestaví hodně podrobný plán lekce, který jeden z nich využije a učí podle něj ve své třídě, zatímco ostatní členové skupiny lekci pozorují. Pak skupina sdílí svá pozorování lekce a diskutuje o nich. Skupina často lekci přepracovává a další z učitelů ji realizuje v jiné třídě, zatímco členové skupiny opět výuku pozorují. Poté se skupina opět sejde, aby o pozorované výuce diskutovala. Nakonec učitelé vytvoří písemnou zprávu nebo jednoduše sepišou informace o tom, co se díky *lesson study* naučili, a to především o učení dětí.

Lesson study nezkoumá dovednosti jednoho učitele, ale zabývá se tím, zda prostředky naplánované pro učení dětí skutečně vedly k dosažení cílů učení, nebo ne. Se svou kůží nejde na trh jen jeden z učitelů, ale odpovědnost za plán nese celá skupina. To zvyšuje bezpečí jednotlivce při této formě spolupráce, a dává tudíž velkou naději na otevřenost při profesním učení.

Původně se učitelé scházeli v jeden čas v jedné škole, aby mohli společně plánovat, průběh lekce pozorovat a pak analyzovat a přeplánovat. Dnes díky technologiím může *lesson study* probíhat na různých místech na planetě, učitelé mohou vést rozhovory třeba prostřednictvím skypu a místo pozorování na místě mohou využívat videonahrávky jednoduše pořízené telefonem či tabletem.

Lesson study v projektu **Pomáháme školám k úspěchu** poprvé navrhl kolegům ze škol, aby si *lesson study* vyzkoušeli, v roce 2016 na setkání učitelů, kteří se dlouhodobě zabývají prožitkovým čtením a se svými žáky pravidelně realizují dílny čtení už několik let.

Byli jsme přesvědčeni, že se pro tento náročný postup učitelé nadchnou za předpokladu, že budou mít možnost se potkat s někým, kdo pracuje buď se stejně starými žáky, nebo ve své výuce míří k podobným cílům, a vše s ním naplánovat přímo na místě. Zároveň jsme si byli vědomi, že japonská praxe, kdy společně plánují výuku a navštěvují se v hodinách učitelé z různých škol, bude v našich podmínkách velmi obtížně realizovatelná. Proto jsme učitele na setkání vybízeli, aby se obraceli zejména na kolegy ze své školy. Abychom zúžili množství různých cílů, na které by *lesson study* mohla mířit, zvolili jsme pro všechny jeden zdroj vzdělávacích cílů: čtenářské kontinuum projektu PŠÚ. Navrhli jsme kolegům, aby se zaměřili na ty oblasti čtenářství, které jsou v českém prostředí ve výuce málo pokryty, protože nejsou součástí naší vyučovací tradice. Účastníkům setkání jsme dali na výběr mezi cílem mířícím na záměr autora nebo na adresáta textu.

Na setkání jsme mohli plánování lekce věnovat jen nedlouhou chvíli. Většina práce tedy na kolegy čekala po návratu domů, v jejich školách. Při své práci se mohli opřít o postup, který jsme pro ně připravili:

1. Společně naplánujeme lekci. (Plán by měl být co nejpodrobnější, aby podle něj mohl kdokoli ze zúčastněných učit.)
2. Jeden člověk ze skupiny lekci odučí, ostatní ze skupiny výuku pozorují.
3. Skupina se sejde, sdílí svá pozorování, diskutuje o nich.
4. Skupina lekci vylepší nebo přepracuje.
5. Další ze skupiny odučí přepracovanou hodinu v jiné třídě. Ostatní pozorují.
6. Skupina znovu diskutuje o pozorování.
7. Učitelé vytvoří písemnou zprávu (nebo jen sepišou informace) o tom, co se díky *lesson study* naučili.

Lesson study loni dotáhli do konce kolegové ze Sportovní soukromé ZŠ Litvínov, kteří společně naplánovali jednu lekci zaměřenou na záměr autora a vyzkoušeli ji ve svých třídách (v třetí, páté a osmé třídě) ve stejné podobě, jen lehce přizpůsobenou věku žáků. Všechny lekce byly realizovány během dílen čtení a učitelé své žáky požádali, aby sledovali záměr autora v knihách, které právě čtou. Pokud to bylo možné, navštívili se učitelé navzájem v hodinách a pozorovali různé reakce žáků. Všichni se shodli na tom, že pro ně byla tato zkušenost velmi cenná. Učitelé této školy se navzájem v hodinách navštěvují poměrně často, vzájemně sdílejí své zkušenosti a vyměňují si materiály, které se ve výuce osvědčily.

Plánujeme první **lesson study**.

Čtenářské kontinuum projektu **Pomáháme školám k úspěchu** v oblasti porozumění v kontextech obsahuje linii záměr autora. Pro představu uvádíme příklad čtvrté úrovně (pokročilý čtenář), kde najdeme toto znění deskriptoru: **S dopomocí určí složitější a více skrytý autorský záměr a podkládá svá zjištění textem.**

Stejná oblast obsahuje linii nazvanou adresát. Ve čtvrté úrovni této linie (pokročilý čtenář) zní deskriptor takto: **Přemýšlí o tom, proč různí čtenáři (adresáti), které zná, mohou na stejný text různě reagovat.**

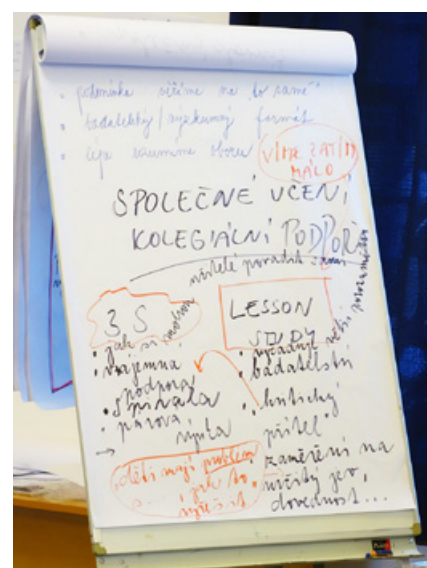

Foto: 2 • H. Košťálová

Přemýšlíme společně o formách **kolegiální podpory**.

Foto: H. Košťálová

Čtenářské kontinuum projektu **Pomáháme školám k úspěchu** v oblasti čtenářské chování obsahuje linii rozšiřování čtenářských teritorií. Pro představu uvádíme příklad čtvrté úrovně (pokročilý čtenář), kde najdeme toto znění deskriptoru: **Vědomě rozšiřuje žánrové rozpětí své četby, vyhledává nová zajímavá témata a problematiku; čte i knihy bez ilustrací.**

Co bylo ale nové, a proto zajímavé, byla podle jejich slov možnost vidět, jak rozdílně na stejný úkol reagují děti na prvním stupni a v osmé třídě. Učitelé mohli srovnat úroveň dovedností žáků v odhalování záměru autora, ať už byla na úplném počátku (*seznamuji se s tím, že autoři knih mají nějaké záměry, rozlišuji, zda autor chce čtenáře pobavit, nebo poučit*), anebo velmi rozvinutá (*dokážu záměr autora popsat, uvědomuji si i skryté záměry*).

Letos na jaře (2017) jsme se na dalším setkání v Průhonicích k *lesson study* vrátili. Společně jsme se zamysleli nad několika otázkami:

1. Proč někdo tento formát vymyslel?
2. Co se tak mohou učitelé naučit? V čem se trénují?
3. Jaké jsou cíle *lesson study*?

Kolegové z Litvínova pak sdíleli s ostatními své pozitivní zkušenosti a zároveň nepopírali, že je tato akce stála mnoho úsilí a už se k ní znovu neodhodlali. Kolegové z jiných škol pak popisovali, co jim zabránilo dotáhnout svoji představu z loňského setkání do konce. Ze zkušeností kolegů jsme vyvodili, jakou další podporu by potřebovali a jakým způsobem se jim bude nejlépe pracovat. Tentokrát se učitelé setkali nad tématem *rozšiřování čtenářských teritorií*, kterému jsme se věnovali předchozí den, nebo využili k plánování podklady, které si s sebou přivezli (popis povedené dílny čtení, která má jasný cíl a zaujala a bavila žáky).

Kolegové se pustili do práce a brzy bylo jasné, že se sdružují do týmů, přestože jsou z různých škol (někdy i z opačných konců republiky). Všichni našli téma, které je zajímavé, a lekce jim rostla pod rukama. Při plánování učitelé využívali *vzájemné kolegiální podpory* a své představy konzultovali s dalšími lidmi, kteří je v jejich plánech buď podpořili, nebo jim pomohli lekci vylepšit. Při odjezdu z Průhonic už měly mnohé týmy domluvený podrobný plán spolupráce a sdílení. Pokud byli v týmu učitelé z různých škol, natočili později své hodiny nebo jejich části kamerou či telefonem a pomocí úložišť film rozeslali kolegům. Nad videi pak prostřednictvím e-mailů či skypu společně debatovali a hledali možnosti, jak lekci upravit. Například jedna skupinka prvostupňových učitelek si vybrala jako cíl pro *lesson study* rozšiřování čtenářských teritorií. Rozhodly se vyzkoušet s dětmi aktivitu, při které žáci ve skupinách kreslí a zapisují všechny možné žánry a typy knih, které čtou. Vzniká tak *mapa čtenářských teritorií*, ze které je patrné, kdo co čte (každý účastník používá jinou barvu fixu) a jaké čtenářské preference mají čtenáři shodné a jaké rozdílné. Je také zřejmé, které žánry si žáci zatím neoblíbili. Kolegyně nejprve vylepšovaly lekci zaměřenou na mapování teritorií. Poté se rozhodly žákům více představit komiksy a opět postupovaly formou *lesson study*. V následujících dílnách čtení si žáci začali komiksy více vybírat a číst, takže se jim opravdu rozšířily jejich čtenářské obzory.

Zkušenosti kolegů s *lesson study* jsou už bohatší a jejich pokusy sebejistější. Je možné optimisticky předvídat, že s dostatečnou dopomocí by se mohl tento formát kolegiální podpory a profesního růstu uchytit i v našem školním prostředí.

Použitá literatura

- CACHOVÁ, Jana – et al. **Mezinárodní šetření TALIS 2013. Zkušenosti s využitím inovativní metody vzdělávání učitelů matematiky.** 1. vyd. Praha: ČŠI, 2015. 59 s. ISBN 978-80-88087-04-05.
- DUDLEY, Peter. **Lesson Study: a handbook.** 1. vyd. Cambridge: Lesson Study UK, 2014. 22 s. Dostupné [on-line] na: <http://lessonstudy.co.uk/wp-content/uploads/2012/03/new-handbook-revisedMay14.pdf> [cit. 12. 7. 2017].
- KOŠTÁLOVÁ, Hana – et al. **Vývojové kontinuum pro čtenářskou gramotnost.** 1. vyd. Praha: Pomáháme školám k úspěchu, 2017. 62 s. ISBN 978-80-906581-0-3.

Lesson study napříč republikou

TEXT Kateřina Sládková

Lesson study jako forma akčního výzkumu inspirovala čtenářský tým projektu Pomáháme školám k úspěchu k nové formě spolupráce mezi učiteli, s nimiž se dlouhodobě setkává v tématu prožitkového čtenářství. Autorka následujícího textu nechává čtenářům našeho časopisu nahlédnout do toho, jak díky formátu lesson study a s využitím technologických možností vylepšovala společně s kolegyněmi z úplně jiných částí republiky čtenářské lekce, které mířily na vzdělávací cíle, které byly nové nejen pro děti, ale i pro paní učitelky.

Na únorovém setkání prožitkového čtenářství jsme si s kolegyněmi Lenkou Beranovou a Petrou Chvátalovou naplánovaly dílnu čtení, jejímž cílem bylo rozšíření čtenářských teritorií o komiksový žánr. Ještě na místě jsme vytvořily přípravu a pracovní list pro potřeby dílny. Zároveň si domluvily data a pořadí, ve kterém budeme učit. A protože jsme každá z jiného koutu republiky, domluvily jsme se, že hodiny natočíme na video a budeme je takto společně sdílet, přičemž společnou reflexi uskutečníme po skypu.

Se svými žáky jsme začaly mapami čtenářských teritorií. V tuto chvíli jsme sdílely svoje čerstvé zkušenosti prostřednictvím e-mailu a byly jsme nadšené, jak děti práce bavila, a zároveň překvapené, co všechno čtou. Sdílely jsme fotografie, videa, popis hodiny i svoje pocity. S Lenkou jsme zjistily, že část našich žáků komiksy docela intenzivně čte, přestože jsme si myslely opak, a to proto, že děti komiksy nenosily do dílen čtení.

Po odučení první lekce a zhlédnutí videa – učila Petra Chvátalová ve čtvrté třídě – jsme během reflexe po skypu došly k závěru, že bude lepší, pokud komiksové knihy nabídneme dětem k nahlédnutí alespoň týden před plánovanou dílnou čtení, aby děti byly více v obraze. Zároveň jsme si s Lenkou uvědomily, že je potřeba pozměnit otázky v pracovním listu pro ty děti, které už komiksy čtou. To jsme také udělaly.

Jako druhá učila Lenka. Na videonahrávce jsme viděly, jak si její pátáci práci užívali, a zároveň bylo hodně patrné, jak se u Petry i Lenky odpovědi dětí opakovaly. Například – že někoho v komiksech ruší obrázky, že si děj raději představuje sám... To se vyskytovalo i v naší třídě.

Pro mě bylo hodně důležité a inspirativní sledovat, jaké doplňující otázky Lenka kladla, jak děti vede svými otázkami k tomu, čeho je dobré si při čtení komiksů všimnout.

Před třetí hodinou, kterou jsem učila u svých čtvrtáků, jsme už přípravu ani pracovní list nijak neupravovaly, ale já jsem zohlednila vše, co jsme během reflexí odhalily, a ve společné diskusi kladla dětem otázky cíleněji a promyšleněji.

Všechny tři nás tato spolupráce velice posunula a dohodly jsme se, že naplánujeme společnou čtenářskou lekci, ve které budeme pracovat s nějakým komiksovým textem, a opět jako *lesson study*.

Čtenářské kontinuum projektu **Pomáháme školám k úspěchu** v oblasti čtenářského chování obsahuje linii *rozšiřování čtenářských teritorií*. Pro představu uvádíme příklad druhé úrovně (začínající čtenář), kde najdeme toto znění deskriptoru: **Čte své oblíbené typy textů uměleckých i věcných**. Na páté úrovni (zdatný čtenář) zní deskriptor takto: **Čte texty nejrůznějších žánrů; vyhledává stylovou rozmanitost textů; zaplňuje čtenářská teritoria**.

Foto: H. Košťálová

Autorka textu **Kateřina Sládková** vyučuje na prvním stupni ZŠ Za Nádražím v Českém Krumlově. Ve škole je lídrem pro rozvoj gramotnosti. Pracuje jako lektorka programu Čtením a psaním ke kritickému myšlení. Je členkou čtenářského týmu projektu **Pomáháme školám k úspěchu**, věnuje se prožitkovému i oborovému čtenářství. *Lesson study* zkoušela při výuce ve čtvrté třídě.

Na setkání k prožitkovému čtenářství vytváříme mapu našich čtenářských teritorií.

Návodné otázky

Co je teritorium? To mají tygři nebo lvi.
Jak to můžeme říci česky? Území.
Co znamená moje čtenářské území?
Můj čtenářský prostor.

ZŠ Za Nádražím, Český Krumlov: Děti ve čtvrté třídě vytvořily mapy svých čtenářských teritorií.

*Milí přátelé ze čtenářského týmu,
v pátek na našem setkání jsem si dosyta užila vytváření map čtenářských teritorií.
Práce ve skupině mě maximálně naplňovala, zároveň byla i poučná. Bylo hodně zajímavé,
co všechno jsme se o sobě s ostatními kolegyněmi dozvěděly. O sobě navzájem, ale i o sobě
samotných. Práce nádherně plynula, chvílemi jsem měla pocit absolutního souznění.
Včera jsem vyrazila do knihovny a přinesla si některé z doporučených a opěvovaných
titulů.*

No, a dneska jsem stejnou aktivitu udělala se svými čtvrtáky. Nejen proto, že jsem byla zvědavá, jak si s tím poradí oni ve svých deseti letech, ale také proto, že jsme se s Lenkou a Petrou v rámci lesson study domluvily, že to s dětmi uděláme. A příjemně překvapená jsem byla znovu. Hodně hezké bylo vyjasňování pojmu čtenářská teritoria. Co je teritorium? To mají tygři nebo lvi. Jak to můžeme říci česky? Území. Co znamená moje čtenářské území? Můj čtenářský prostor... atd. Postupně na to přišly a pustily se do práce. Byla radost je při tom pozorovat a poslouchat, o čem se baví. Práce ve skupinách báječně plynula a já viděla, že v jeden okamžik pracují všechny děti s nadšením a radostí. Myslím, že i ony se toho o sobě navzájem a o sobě samotných dost dozvěděly. Chtěla jsem natočit na mobil, ale dost u toho domlouvání křičely, takže by se záznamu nebylo nic, ale natočila jsem sdílení dvou skupin a o to bych se s vámi ráda podělila.

Mějte se hezky a děkuji za stále nové podněty! Katka

Prohlížíme si mapy čtenářských teritorií našich kolegů.

Ahoj, Katko,
je vidět, že práce děti bavila stejně jako nás. Je skvělé, že to funguje. Mám v plánu s dětmi udělat mapy zítra – nachystat si půdu na příští týden. Děkuji i za návodné otázky před začátkem práce. Dám vědět, jak se nám dařilo.

Měj se moc hezky, Petra

Ahoj, holky,
včera jsme s žáky tvořili mapy čtenářských teritorií. Na úvod jsme se poměrně lehce dostali k tomu, co znamená teritorium – kluci to vzali přes dinosaury. Děti bylo 11 z 16, takže jsem se rozhodla pro dvě skupiny. Skoro vždycky si skupinky losujeme, tentokrát mě děti přesvědčily (proto, že nás bylo méně), jestli by mohla být skupina kluků a druhá holek. Později holky pochopily, že neudělaly správně – neměly ve skupině tahouna a ta, co jím většinou bývá, nebyla ve „své kůži“. Jestli vám půjde spustit video, uvidíte, jaký byl rozdíl v práci kluků a holek.

První je dlouhé – jsou tam hlavně kluci, jak se rozjížděli. Při sledování jsem si uvědomila, že jsem to nevydržela a zase jim do práce párkrát zasáhla. Je tam pěkný moment, jak si kluci vzpomněli na nemocného Pepíka, kde všude by se připojil... Holky jsou tam částečně, chtěla jsem je nechat, aby se nějak rozjely samy.

Na druhém – krátkém – videu už je vidět, že se holky do práce nakonec taky dostaly. Ale jejich práce byla jiná, sice tvrdily, že si to užily, ale nevím... Spíš pak byly rády, že se k něčemu dopracovaly. Ale taky dobrá zkušenost pro ně i pro mě.

Kluky práce bavila moc – ještě si ji začali výtvarně zpracovávat – dokreslili tam sopku k dobrodružným, a tak, nechťeli ani přestávku, pracovali takem dvě hodiny.

Na závěr jsme společně všichni dospěli k názoru, že je práce moc bavila, že je škoda, že o to přišli jejich nemocní spolužáci. Domluvili jsme se, že si čtenářská teritoria rozšíříme o komiksy.

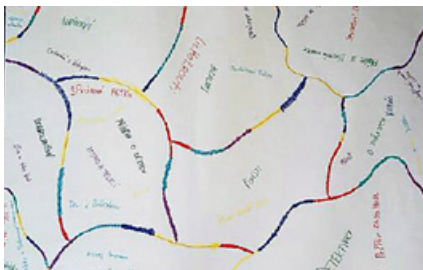
Těším se na příští týden – na dílnu a skype.

Hezký víkend, Petra

Foto: P. Chvátalová

Petra Chvátalová je učitelkou málo-
třídní ZŠ Dolní Dubňany. Cíleně se věnuje
podpoře čtenářství ve výuce. Svoji práci
hodně zaměřuje na osobnostní a sociální
výchovu. Ráda se setkává s tvůrčími
lidmi, kteří jsou ochotni se dívat na věci
z neobvyklých úhlů.

ZŠ Dolní Dubňany: Mapa čtenářských teritorií
děvčat ze čtvrté třídy v Dubňanech.

Mapa čtenářských teritorií chlapců ze čtvrté
třídy v Dubňanech.

ZŠ Šeberov, Praha: Děti v páté třídě vytvořily mapy svých čtenářských teritorií.

Ahoj, holky,

dnes k teritoriím píšu já. Také se dětem podařilo vyvodit pojem teritorií přes zvířata velmi snadno. I u mě jsou daleko aktivnější kluci, kteří posouvají uvažování ostatních vpřed.

Video nezasílám, myslím, že pro představu stačí foto (když byste hodně žebraly, sestříhnu). Navíc z videa mám takový nepříjemný pocit, jak hodně vnucují dětem své představy o tom, jak by práce měla probíhat. To rozpohybování trvalo trochu déle, než jsem myslela, ale potom, když se všichni ve skupině domluvili na společné strategii, jak mapu tvořit, nebyli k zastavení. Vzájemné sdílení mezi skupinami a kladení otázek dávalo naštěstí ještě další prostor.

Moc hezká byla závěrečná reflexe, kdy mapy čtenářských teritorií děti popsaly jako prima prostředek pro to, jak se dozvědět od ostatních, co vlastně čtou, a připadalo jim to daleko přínosnější než jen představování knih jednotlivců, jak jsme na ně zvyklí. To stojí za přemýšlení.

V našich teritoriích se komiksy objevily, neprozrazovala jsem, co nás čeká dál, jen že se k tomu vrátíme. Mapy jsou ve třídě vystavené a řekli jsme si, že průběžně je můžeme doplňovat.

Ve čtvrtek se těším na skype, doufám, že technika neselže..)

Mějte se, Lenka

Ahoj, holky,

dala jsem do kupy obsah našeho skypového rozhovoru:

Z prvního skypu vyplynulo, že je pro další lekce potřeba upravit obsah otázek na pracovní list. Z map teritorií těchto skupin je totiž patrné, že děti komiksy znají a čtou je. Uvědomily jsme si ale také, že nelze vynechat děti, které s komiksy zkušenost nemají. Domluvily jsme se tedy, že se pokusíme vytvořit sadu otázek dvojí náročnosti, aby si děti mohly vybrat, na kterou budou odpovídat, dle své čtenářské zkušenosti. Rozhovor jsme vedly také o tom, jaká časová dotace je na lekci zapotřebí a že by bylo vhodné, aby dětem byly ve třídě nabídnuty komiksové tituly v předstihu a děti měly čas na výběr. Tím ušetříme v lekci čas.

Na otázky se chystám! Lenka

Ahoj znovu,

dnes jsem dětem dala na výběr na ranní čtení různé tituly komiksů (viz foto příloha). Hned je zaujaly, a snad jen kromě dvou skalních čtenářů životních příběhů fotbalových hvězd se do nich všichni začali. Zvládli jsme i úvodní aktivitu, podle čeho si komiks vybrali... Tituly mají možnost si půjčit domů přes prázdniny... To, co mi ale opravdu nejde, je vymýšlení dalších otázek... Jsem úplně tuhá a nevím, kudy do toho, prosím o inspiraci, nápad, nakopnutí... nějak si nevybavuji, jak jsme to vlastně myslely. Dííík!

Hezké dny! Lenka

Lenko, já nějaké promyslím... Neboj, je čas, ne?

Pa, zdravím z Alp, Katka

Ukázka
vyplněných pracovních listů.

PL - Komiks
Jméno: Elly

Název komiku: Proč sluhův orel co bylo miláček a jmenel

Jméno autora: Marcel Kuchař a Jindřich Štoler

Otázky před čtením
Co víš o komiku? Pro koho je určen? Kdo jej dělá?
Komik je kniha která má obrázky a příběhy a není to text, je určený pro děti a mladší lidi a není určený pro lidi, kteří jsou starší a mají méně času.

Mám s ním větší čtenářské zkušenosti?
Pokud ano, např. proč jej rád/a čteš, co tě na čtení komiku přitahuje, čím tě čtení komiku odbojuje?
Komik má.

Otázky po čtení vybraného komiku.
Co přivádělo komiku upoutat svou pozornost? Téma, ilustrace?
Obrázek a název vyvolalo ho zajímavost, že se mi líbila ilustrace.

Jak se ti četlo?
Líbilo se mi hezký kresba, jsem spokojený, byla napínavá.

Co ti pomáhalo v porozumění příběhu?
Hlavně obrázky vždy vysvětlily danou událost.

Na co je příběh čtení zaměřen? Co přitahovalo svou pozornost?
Ilustrace vždy na konec kapitoly, bylo zajímavé o čem píše.

Bylo něco, co tě při porozumění komiku rušilo? Co bylo přítěží?
Nic, mně neprošlo na čtení, jsem měla štěstí.

Co se ti na komiku líbilo a proč?
Obrázky a název co jsem se dočítala v poznámkách a obrázky vždycky jsem všechno pochopila.

Je pro tebe, jako čtenář, čtení komiku jednodušší nebo složitější než čtení souvislého textu? Proč? V čem vidíš rozdíl?
Čtení komiku je pro mě jednodušší, když vidím, kam danou událost a je to, když mám něco a je to, když mám něco.

PL - Komiks
Jméno: Marcel

Název komiku: STYK DVOU SVĚTŮ

Jméno autora: Blat Kopl

Otázky před čtením
Co víš o komiku? Pro koho je určen? Kdo jej dělá?
1/1 C. VĚSTOVNÍK: - MOKO, NICE, BANI A SÁRČE

Mám s ním větší čtenářské zkušenosti?
Ne
Pokud ano, např. proč jej rád/a čteš, co tě na čtení komiku přitahuje, čím tě čtení komiku odbojuje?

Otázky po čtení vybraného komiku.
Co přivádělo komiku upoutat svou pozornost? Téma, ilustrace?
Je to je o psu.

Jak se ti četlo?
Je to mi líbilo, protože jsem to nikdy neviděla.

Co ti pomáhalo v porozumění příběhu?
Někdy jsem ho nepochopila.

Na co je příběh čtení zaměřen? Co přitahovalo svou pozornost?
Přítahovalo mě psův život.

Bylo něco, co tě při porozumění komiku rušilo? Co bylo přítěží?
Mě nic mě nešlo.

Co se ti na komiku líbilo a proč?
Psův, protože mám ráda zvířata.

Je pro tebe, jako čtenář, čtení komiku jednodušší nebo složitější než čtení souvislého textu? Proč? V čem vidíš rozdíl?
Je to složitější.

Tyjo, Leni! Ty PL mi přijdou dobré, ale zhlédla jsem to jen zběžně. Teď mě nenapadá, jak zařídit, aby děti opravdu odpověděly na to – proč. Některé tam mají uvedené zajímavé postřehy, ale nemají tam to proč. Na to si asi pak já budu muset dát pozor.

Čtvrtek platí, ale chtělo by to vidět ta videa a to nevím, jak jsme schopné dát. Já to asi nezvládnou, Ty to zvládneš zpracovat?

Ale čtvrtek platí! Katka

Ahoj, holky, dostala jsem se k tomu až teď, tak si to pročítám...

Leni, jsem ráda, že máš z odučené dílny dobrý pocit, sama jsem ho taky měla.

Ty skeny vypadají dobře. Je z nich vidět, že se děti začaly se zájmem. Je zajímavé, jak někomu obrázky ve čtení pomáhají a někdo by je tam naopak raději neměl, že ho matou. Ono je těžké sledovat obě linie – obrázky i obsah textu.

Skype ve čtvrtek platí. Mějte se hezky, Petra

Ahoj, Katko,

zatím jen zběžně jsem koukla na video, zaměřila jsem se na tebou doporučené sekvence. Na nich bylo vidět, že jsi při kladení otázek vycházela ze zkušenosti námi odučených

PL - Komiks Jméno: Barča

Název komiksu: Kupředu Bublinka

Jméno autora: Nick Gurdens

Odkazy před čtením

Co víš o komiksu? Pro koho je určen? Kdo jej čte?

Je občasová komiks.
Pro čtenáře kteří mají rádi občas

Máš s ním větší čtenářské zkušenosti? ne

Pokud ano, napiš, proč jej rád/a čteš, co tě na čtení komiksu přitahuje, čím tě čtení komiksu oslovuje?

Odkazy po čtení vybraného komiksu

Co při výběru komiksu uplatnila svou pozornost? Téma, ilustrace?

chtěl jsem se o něm dozvědět

Jak se ti četlo?

Četlo se mi dobře

Co ti pomohlo v porozumění příběhu?

Postavy mi pomáhali obrázky.

Na co je během čtení zaměřováš svou pozornost? Co přitahovalo tvou pozornost?

Zaměřoval jsem se na jeho slova.

Bylo něco, co tě při porozumění komiksu radilo? Co bylo přínosné?

Na mě nemuselo být to super

Co se ti na komiksu líbilo a proč?

Líbilo se mi obrázky, protože byli dobří nakusoví.

Je pro tebe, jako čtenáře, čtení komiksu jednodušší nebo složitější než čtení zvaného textu? Proč? V čem vidíš rozdíl?

Dobře mi je číst číst komiks, protože je to dobré mluvení.

Ukázka
vyplněných pracovních listů.

PL - Komiks Jméno: Barča

Název komiksu: Uklidivší se Hlas a Brady

Jméno autora: Bobbi Handley a David J. J.

Odkazy před čtením

Co víš o komiksu? Pro koho je určen? Kdo jej čte?

komiks je kniha o občasné knize pro příslušné
vešty v bublinkách a tím co říká postava,
učiní ji pro čtenáře co mají rádi knihu
občas a má dle

Máš s ním větší čtenářské zkušenosti? ne

Pokud ano, napiš, proč jej rád/a čteš, co tě na čtení komiksu přitahuje, čím tě čtení komiksu oslovuje?

Odkazy po čtení vybraného komiksu

Co při výběru komiksu uplatnila svou pozornost? Téma, ilustrace?

u výběru mi pomohla pani misha
le, která je v knize a komiks se liší tak
myšlenka dost nádherná

Jak se ti četlo?

dobře je to číst dle toho co se načí bez
občas

Co ti pomohlo v porozumění příběhu?

moc mi ne pomohlo spíš radila

Na co je během čtení zaměřováš svou pozornost? Co přitahovalo tvou pozornost?

knih

Bylo něco, co tě při porozumění komiksu radilo? Co bylo přínosné?

mil mi občas protože pak mi
di to mluví tak dobře představit
podle sebe

Co se ti na komiksu líbilo a proč?

bublinky a dle toho podle toho
jak se postava učí
a mluví

Je pro tebe, jako čtenáře, čtení komiksu jednodušší nebo složitější než čtení zvaného textu? Proč? V čem vidíš rozdíl?

čtení komiksu je jednodušší

lekcí a o to hlavně asi v lesson study jde. Jinak na dětech bylo pěkné pozorovat, jak jsou v odpovědích podobné. Ovšem formulace Johanky, že komiks je film na papíře, nemá chybu.

Kdy dáme skype? Mějte se! Lenka Beranová

Závěrem

Musím podotknout, že tato naše komunikace na dálku přinášela nesporné výhody, které by v „normální“ lesson study neproběhly. Mám tím na mysli to, že jsme natáčely videa, tím pádem si každá z nás musela nejdříve provést sebereflexi, kterou jsme navíc musely sepsat... a to byla ještě jakási nadstavba. Protože, když se kolegyně jdou do hodiny podívat, písemnou sebereflexi asi nikdo nedělá... Zajímavá zkušenost.

Při našem posledním skypovém rozhovoru jsme všechny tři cítily potřebu, a vlastně nejvíc chuť, vyzkoušet něco podobného znovu. Už během našich hovorů nám vyskočila myšlenka naplánovat komiksovou čtenářskou lekci, ale věděly jsme, že už to do konce roku nestihneme. Domluvily jsme se tedy, že stavební kámen naší další lesson study zasadíme v letní škole. Tak uvidíme, zda svému slibu dostojíme! My s Petrou budeme pokračovat se svými žáky, Lenka bude mít žáky nové a i to bude nutné v přípravě či v pořadí učení zohlednit.

Použitá literatura

KOŠŤÁLOVÁ, Hana – et al. **Vývojové kontinuum pro čtenářskou gramotnost**. 1. vyd. Praha: Pomáháme školám k úspěchu, 2017. 62 s. ISBN 978-80-906581-0-3.

Konkurence? Ne! Spolupráce!

TEXT Hana Košťálová

Panel pro čtenářskou a pisatelskou gramotnost chce podpořit spolupráci dospělých, kteří v různých rolích pečují o rozvoj gramotnosti dětí a žáků ve vzdělávacím systému. Chce stavět na otevřené spolupráci při sdílení zkušeností, vzájemném učení a společném vývoji.

Foto: O. Polák

Hana Košťálová vede čtenářský tým projektu **Pomáháme školám k úspěchu**. Je členkou panelu NÚV pro čtenářskou a pisatelskou gramotnost. Lektoruje kurzy programu Čtením a psaním ke kritickému myšlení.

Čtenářský panel byl ustaven v rámci projektu **Podpora budování kapacit pro rozvoj základních pre/gramotností v předškolním a základním vzdělávání – Podpora práce učitelů (PPUČ)**. Nositelem projektu je Národní ústav pro vzdělávání (NÚV). Více podrobností o projektu můžete získat na adrese: www.rvp.cz/ppuc.

V České republice se rozvojem čtenářské gramotnosti dětí zabývají tisíce učitelů, které podporují rozmanité instituce, organizace, jednotlivci. Řada z nich vychází z inspirace programem Čtením a psaním ke kritickému myšlení, ale jde si dál svou vlastní cestou. Mnohdy o sobě navzájem víme jen málo. Stává se, že učitelé dostávají od různých externích metodiků vzájemně neslučitelné rady, nebo si to alespoň myslí, protože nepanuje jednota ani v používání základních pojmů. Začínající učitelé přicházejí na svá první působiště a přinášejí z fakult rozporné přístupy ke čtenářské gramotnosti i k tomu, jak ji v praxi nejlépe rozvíjet.

Pestrost je dobrá a žádoucí. Ale v základních věcech bychom se měli shodnout. Zrovna tak, jako se od sebe učí učitelé díky společným setkáním a výměně zkušeností, mohou a mají se od sebe učit ti, kteří s učiteli a školami spolupracují. A mají se učit společně s učiteli a od učitelů.

Příležitost pro vzájemné učení a sladování pohledů na čtenářskou a pisatelskou gramotnost a její rozvoj nabízí nově ustavený panel pro čtenářskou gramotnost. Vznikl v rámci projektu **Podpora práce učitele (PPUČ)**, jehož nositelem je Národní ústav pro vzdělávání (NÚV). Takové panely pracují v projektu PPUČ tři – kromě čtenářského ještě panel pro matematickou gramotnost a panel pro digitální gramotnost.

Vize pro práci panelu

Panel pro čtenářskou a pisatelskou gramotnost si zformuloval na samém začátku vizi, k níž chce svou činností přispět: **Každé dítě a každý žák v ČR může systematicky rozvíjet svou čtenářskou a pisatelskou gramotnost.**

Vize se může jevit jako příliš obecná. Panel ale není další z projektů, které mají volit strategii k dosažení svého cíle. Panel je prostor pro odbornou diskusi realizátorů různých strategií, jejichž nositeli jsou instituce, organizace, projekty. Bude pak na realizátorech konkrétních projektů, jak vytěží svou účast v panelu.

Poslání panelu

Panel se nechce stát tělesem autoritativním, které by říkalo, co je dobře a co ne. Nejde mu ani o to, sjednocovat postupy a unifikovat pohledy na rozvoj gramotnosti.

Panel chce jít cestou sblížení porozumění, společného ohledávání přínosů různých postupů, cestou kooperativního vývoje nových řešení a učení se jeden od druhého. S tím, že univerzálně účinné postupy nehledá, neboť je to učitel (knihovník, vedoucí kroužku...), který nakonec musí každý postup adaptovat pro své podmínky a pro své konkrétní děti a žáky.

„Bezesporu některé vyučovací postupy vedou k úspěchu v učení s větší pravděpodobností než jiné. Ale žádný postup nemůže úspěch zaručit. Pokud vůbec existuje nějaký obecný princip výukové praxe, pak je to pravděpodobně to, že učitel musí reagovat na specifické potřeby konkrétního žáka, kterého učí.“

(H. Timperley, *Using student assessment for professional learning...*, s. 21)

Jméno: Terka

Záznam o knize

Název knihy: Zuzana Holnáová rychlí holka
 Autor knihy: Tomáš Klement
 Žánr: Biografie

O čem kniha je: použij alespoň 4 kritéria, pořadí můžeš změnit

- 1. prostředí
- 2. postava / postavy
- 3. informace o postavě / o postavách
- 4. příběhový děj
- 5. další informace, souvislosti, ...

Především se skládám. Moje postava
z knihy je Zuzana Holnáová. Zuzana
Holnáová byla předtím přebývala v
o její mládí a v průběhu.

Jméno: Terka

Název knihy: Zuzana Holnáová rychlí holka

Autor: Tomáš Klement
 Hlavní hrdina: Zuzana

Kniha je (zakroužkuj):
 pohádková detektivní dobrodružná o zvířatech
 sci-fi / fantasy komiks životopisná deník

A) napiš 2 další informace o své knize:

1) Zuzana se hrála hned
napoprvé!

2) Dostala se na mistrovství
sveho a hrála slabo!

B) napiš 1 informaci, kterou ses dověděl/a během dnešního čtení:

Na starobubila pěstovalu a
skorčila na duhem
mladší!

Jméno: Terka

Křišťálová koule

Název knihy: Zuzana Holnáová rychlí holka
 Postava z dnešní části: Zuzana Holnáová

3) Předvídej a napiš, co se na dalších stránkách tvoji postavě asi přihodí, jak se změní, co se s ní stane apod.

Že zuzana
víhraje v londýně
A postoupí do víši
ligi takže do
diamantové ligi.

Jméno: Terka

Diagram

Název knihy: ZUZANA HOLNÁOVÁ RYCHLÍ HOLKA
 Autor knihy: DOMÁŠ KLEMENT

Vyber si jednu postavu z knihy. Do diagramu napiš, co máš s postavou společného (doprostřed) a v čem se liší (vpravo a vlevo).

JE STARŠÍ ONA MÁ ŠEŘO O NI SE NAPSALA LA KNIHA ONA MÁ RODIČE V PRAZE JEJÍ RODIČE MÁJÍ JINÁ JMÉNA NEŽ TY MOJE	HVĚDĚ VLASÍ MÁ RADA SPORT, OBĚ JEZDÍME DO SVĚTA, OBĚ NEMÁME DÁTKU, OBĚ MÁME KŘEJNÁ JMÉNA I PŘÍJMENA KOMU NA A, OBĚ MÁME SOUVROVNENÍ	JSEM MLÁČÍ JÁ MÁM BRÁNKU O MĚ SE NE NAPSALA KNIHA JÁ MÁM RODIČE V LIBERCI MOJE RODIČE MÁJÍ JINÁ JMÉNA NEŽ TY OD ZUZANY
---	--	---

ZUZANA
 postava

Terka
 jméno čtenáře/čtenářky

Jméno: Terka

Pětিলіstek

Název knihy: Zuzana Holnáová rychlí holka
 Postava z dnešní části: Zuzana Holnáová

Zuzana
rychlí holka
holka skáče sportuje
Zuzana víhrala ligu světa
holka

Jméno: Terka

Mé sebehodnocení při tichém čtení

Datum	Připrav si knihu před začátkem čtení	Časné přestávky na WC	Časné přestávky na pití	Nikoho nemružíš mluvením	Nikoho nemružíš pohybem	Či po celou dobu
27.4.						
4.5.						
11.5.						
19.5.						
25.5.						
1.6.						
8.6.						

Smyslem panelu je tedy vzájemné učení. Chceme se společně učit, co a jak dělat, aby každé dítě a každý žák v ČR mohli systematicky rozvíjet svou čtenářskou a pisatelskou gramotnost.

Proč přidáváme přívlastek „pisatelská“

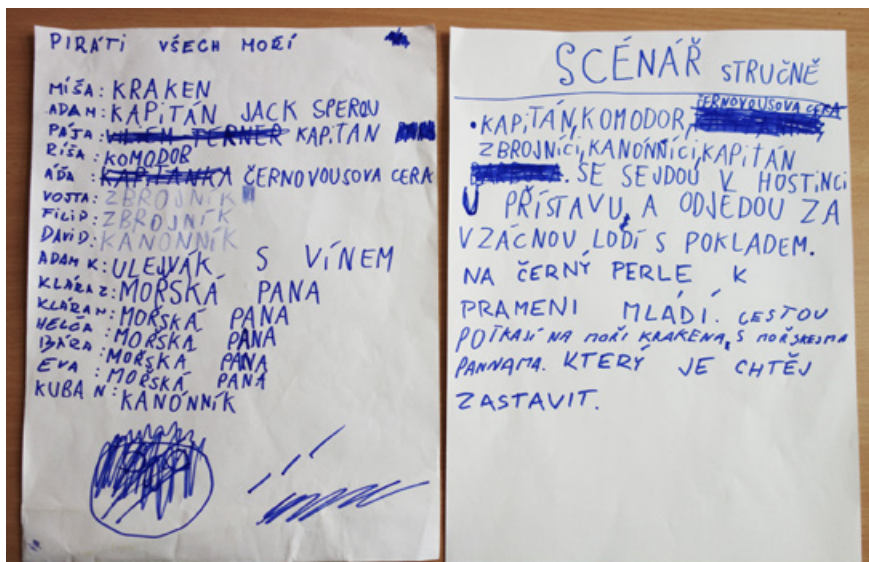
Původně pojem gramotnost zahrnuje nejen čtení, ale i psaní. Gramotný byl jednoduše ten, kdo uměl číst a psát. Termín čtenářská gramotnost vyděluje z gramotnosti pouze čtenářskou část. Dovednost psaní a čtení se ale u dítěte rozvíjí paralelně, stejně jako se rozvíjela i ve vývoji lidstva. Abychom mohli něco číst, musí to napřed někdo napsat. Když se dítě v předškolním věku spontánně zajímá o písmenka a texty, pokusy o písemný záznam jdou ruku v ruce s pokusy o přečtení textu, často jim i předchází. Malé dítě často „napiše text“, který samo „čte“ a nabízí i nám dospělým k přečtení. U starších dětí vede propojování tvorby vlastních textů s četbou textů cizích k zlepšení obojího – jak porozumění čteným textům, tak lepšímu vyjádření vlastních myšlenek prostřednictvím autorských textů. Proto usilujeme o to, abychom se v panelu nebavili jen o čtenářské gramotnosti, ale spojovali ji s pisatelstvím, a hovořili tak jednoduše o gramotnosti. Využívání původního termínu gramotnost bez přívlastků ztěžuje fakt, že máme řadu dalších gramotností, a proto často potřebujeme používat vymezující adjektiva.

Ukázky výstupů z dílen čtení žákyně druhého ročníku ze ZŠ Ostašov. Členové panelu budou diskutovat o konkrétních vyučovacích praktikách a budou hledat, čím jsou užitečné pro učení dětí. Budou využívat autentické materiály z výuky, zejména výstupy dětí nebo nahrávky z hodin.

Vize čtenářského panelu: **Každé dítě a každý žák v ČR může systematicky rozvíjet svou čtenářskou a pisatelskou gramotnost.**

Čtyřleté dítě napsalo text, který poté také opakovaně četlo.

Třetáci ze ZŠ Zvole píšou scénář k filmu, který chtějí natočit.

Členové panelu

O panel pro čtenářskou a pisatelskou gramotnost se odborně stará garant za projekt PPUČ Petr Koubek, který ke spolupráci přizval dva učitele a současně odborníky na rozvíjení čtenářství a pisatelství u dětí. Irena Poláková vyučuje v Lauderových školách a stála u zrodu čtenářských klubů. Miloš Šlapal učí češtinu a dějepis v ZŠ v Kopřivnici, rozvíjí v praxi patnáct let úspěšně dílny čtení a v posledních letech vede skupinu učitelů, kteří soustavně zkoušejí rozvíjet čtenářskou gramotnost v naučných předmětech. V jádru panelu působí odbornice na čtenářství malých dětí Jana Kropáčková z PedF UK a dále dlouholetá národní koordinátorka programu Čtením a psaním ke kritickému myšlení a vedoucí čtenářského týmu projektu **Pomá-háme školám k úspěchu** Hana Košťálová. Jádro panelu připraví, povede a následně vyhodnotí pracovní setkávání členů panelu, jimiž jsou zástupci knihoven, fakult, pracovníci přímo řízených organizací MŠMT a ČŠI, jakož i reprezentanti projektů, které čerpají finanční podporu z OP VVV a jsou zaměřeny na čtenářskou gramotnost. Setkávání jsou naplánována dvakrát ročně. První setkání proběhlo na konci května v Olomouci.

Účastníci setkání neměli potřebu rozebírat různé definice gramotnosti a hledat nějakou nejlepší, ale terminologické sjednocování považují za důležité. Nemají také chuť jen teoreticky diskutovat, za základní podmínku úspěšného fungování panelu považují jeho propojení s praxí, jeho dosah až přímo k dětem. Chtějí se dozvídat, co se kde ve čtenářství děje, a debatovat o tom, jak kdo vnímá účinnost různých událostí, postupů, metod, intervencí z hlediska dopadu na dítě a jeho chuť a odhodlání číst. Účastníci setkání v Olomouci si uvědomují i propojení své práce s revizemi vzdělávacích programů, s přípravou budoucích učitelů, s projekty vznikajícími v rámci místního akčního plánování.

Na panelisty čekají více než čtyři roky práce v projektu PPUČ. Doufáme, že panel za tu dobu prokáže svou užitečnost pro komunitu čtenářů a pisatelů a najde podmínky pro svou práci i poté, kdy projekt PPUČ bude uzavřen.

Autor textu o čtyřkolkách hledá informace na internetu.

Použitá literatura

TIMPERLEY, Helen. **Using student assessment for professional learning: Focusing on students' outcomes to identify teachers needs**. Paper No. 21. 1. vyd. Melbourne (State of Victoria): Department of Education and Early Childhood Development, 2011. 36 s. ISBN 978-0-7594-0655-1. Dostupné [on-line] na: <http://www.education.vic.gov.au/Documents/about/research/timperleyassessment.pdf> [cit. 12. 7. 2017].

Nejdůležitější je, aby děti četly rády

TEXT Irena Poláková

Třicátého května 2017 se v Olomouci konalo první setkání čtenářského panelu. Účastníci, kteří přijali pozvání NÚV, patří mezi ty, kteří se rozvoji dětského čtenářství věnují dlouhodobě, ale zároveň na problematiku nahlíží z různé perspektivy. Několika z nich jsme se zeptali, co je jejich prioritou v dané oblasti, jak vidí svou roli ve čtenářském panelu, a v neposlední řadě i na jejich oblíbenou knihu.

**Kamila Balharová,
speciální pedagožka
v ZŠ Tábořská v Praze**

Jaká je vaše vize rozvoje čtenářství?

Ve své praxi se setkávám s dětmi, které doma nemají žádnou knihu, nebo pokud mají knihy po rodičích, tak nečtou. V současném světě, kde je čtenářská gramotnost důležitou součástí funkční gramotnosti, aby naši žáci mohli uspět v dospělosti, bych si přála, aby všichni měli dostatek příležitostí k rozvoji svých čtenářských schopností.

Co je pro vás prioritou při rozvoji čtenářské gramotnosti?

Vzhledem k tomu, že se věnuji převážně rozvoji čtenářské gramotnosti u žáků s dyslexií (zjednodušeně poruchou čtení), je pro mě prioritou motivovat tyto žáky ke čtení. Hlavně zpočátku je totiž čtení pro ně velmi náročnou činností, která je dost vyčerpává.

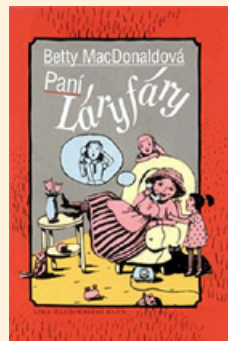
Jaký radostný okamžik jste zažila jako učitelka/podporovatelka čtenářské gramotnosti?

Když jsem dostala na nové škole, kam jsem nastoupila, devátou třídu, bylo v ní i několik žáků s dyslexií. Společně jsme mimo jiné v hodinách poslouchali povídky od Jaroslava Haška, Karla Čapka či četli fejetony Rudolfa Křesťana. Ke konci roku se mě jeden ze žáků s dyslexií přišel zeptat, co má začít číst, že ho poslouchání zaujalo a že by se o čtení pokusil. Měla jsem tenkrát velkou radost, že žák, který se čtení vyhýbal, projevil poprvé zájem o čtení.

Co je teď vaší nejbližší výzvou v oblasti rozvoje čtenářské gramotnosti?

Přiznám se, že je to v každém roce stejné. Protože pracuji jako speciální pedagožka na prvním stupni základní školy s dětmi, u kterých byla mimo jiné diagnostikována i dyslexie, je mou největší výzvou vždy to, abychom společně se žákem našli vhodnou cestu, kterou se žák naučí kompenzovat svůj

handicap a rozečte se, byť nemusí dosahovat úrovně spolužáků.

Jakou knihu jste měla ráda jako dítě? Co ráda čtete v současné době?

Jako dítě jsem milovala všechny knihy. Co mi přišlo pod ruku, to jsem přečetla. V současnosti čtu ráda středověké romány, i ty detektivní od Vlastimila Vondrušky. Občas se ráda vrátím ke knihám Betty MacDonaldové, hlavně k **Paní Láryfáry** a jejímu léčení různých dětských zlovyků.

Co si slibujete od své účasti ve čtenářském panelu?

Očekávám výměnu zkušeností a informací. To, že získáte doporučení na něco již ověřeného, vyzkoušeného a kvalitního, šetří v současnosti čas, a ten je pro mě důležitý.

**Eva Bělinová,
manažerka projektu
Školní čtenářské kluby,
Nová škola, o. p. s.**

Jaká je vaše vize rozvoje čtenářství?

Jak bych si přála, aby to vypadalo? V mateřských školách se s knížkami pracuje denně, a to nejen tak, že se dětem předčítá před odpoledním spaním. Děti se učí ke knížkám chovat,

chodí do knihovny, povídají si o nich, čtou obrázky, zkrátka pracují s knížkami adekvátně svému věku. Základní školy se nebojí zavádění třídních knihovniček, z nichž knihy kolují po škole tak, aby žáci měli dojem, že jim knihovnička nabízí stále něco nového. Průběžný nákup knih pro dětské čtenáře i „mladé dospělé“ je prioritou každé školy, škola hledá vlastní možnosti financování takových nákupů (sběr papíru, rodičovské dary, pravidelný příspěvek SRPŠ apod.). Ve vyučování je věnován pravidelný čas samostatnému tichému čtení, dílně čtení. Některé prvky výuky probíhají časem přímo ve veřejné knihovně, výuka literární výchovy probíhá částečně ve školní knihovně. Školní knihovna je otevřena pro žáky denně, žáci jsou nastavením programu ve výuce motivováni, aby šli vyhledávat do knihovny informace, aby se tam šli bavit. O významu čtenářství jsou různými kanály informováni rodiče žáků i děti ve školkách.

Co je pro vás prioritou při rozvoji čtenářské gramotnosti?

Děti by měly v první řadě poznat radost ze čtení, čtení je musí bavit, a proto mu budou chtít věnovat čas. Radost povede k častějšímu čtení. Častější četba povede k prohlubování čtenářských dovedností.

Jaký radostný okamžik jste zažila jako učitelka/podporovatelka čtenářské gramotnosti?

Jsem matkou dvou občasných zlobilů, Štěpána (8,5) a Richarda (6) – před asi čtyřmi měsíci si takhle v sobotu s manželem dopřáváme ležet v posteli. Nikam nespěcháme. V našem panelákovém bytě není až takový problém slyšet, co se děje v dětském pokoji. Slyšíme zvláštní tichou mluvu. Nevěnujeme tomu pozornost, tak jako obvykle, když se neozývají tlumené rány, nadávky, pláč... Něco donutí manžela vstát, nenápadně nahlédne ke klukům do pokojíčku. Gesto jeho ruky mě nutí také vstát. Štěpán leží v Říšově posteli, čte mu z knížky, komentuje obrázky... Zaznamenat jsem to nestihla, stejně by je to asi vyrušilo. Vidím to ve vzpomínkách...

Co je teď vaší nejbližší výzvou v oblasti rozvoje čtenářské gramotnosti?

Mé výzvy se smrskávají na různé vztahové a mezilidské či administrativní bariéry, které ve skutečnosti skutečnými plodnými výzvami nejsou. Opravdové dětské čtenářské výzvy nechávám převážně na jiných...

Jakou knihu jste měla ráda jako dítě? Co ráda čtete v současné době?

Bylo mi předčítáno opravdu od narození, protože moje maminka je knihovnice. Zároveň, jak říká, nerada vymýšlela dětské hry, tak mi četla. Zfetelně si pamatuji **Kluci a holky z naší školky** Václava Fischera. V rámci už samostatné četby jsem milovala **Tajemství proutěného košíku** od Markéty Zinnerové, samozřejmě tzv. kodovky – pro mladší ročníky: „knihy odvahy a dobrodružství“ – v knihovně vypadaly jednotné hřbety obzvlášť uspořádaně. Milovala jsem a asi si budu muset znovu po snad třiceti letech přečíst trilogii Elišky Horelové **Zdivočelá voda**. S hrůzou jsem totiž

před třemi týdny na chalupě zjistila, že jsem na knížku skoro zapoměla. Odhodlání prohrabat se svými staršími knížkami z dětství spolu s mladším synem a dodržení tohoto letního předsevzetí vedly k tomu, že se mi obálka knížky našetřila připomněla. Pochopitelně jsem se při prohrabávání bavila déle já než Říša...

Co čtu v současnosti? Je to různé, nemám vyhraněný styl. Mám moc ráda Arnošta Lustiga, ale teď se nemohu prokousat jedním z dílů jeho novější trilogie, **Tanga z Hamburku** – asi budu aplikovat pravidlo, že není chybou nedočenou knihu odložit, ale je třeba vědět proč... Obávám se, že já to už vím.

Co si slibujete od své účasti ve čtenářském panelu?

Neslibuji si nic, budu se snažit přispět. Pokusím se nabídnout pohled zvenku od člověka, který není pedagogem, řadu škol však na cestě ke čtenářství už téměř patnáct let trochu provází. Máme zkušenosti se spoluprací s knihovnami, které jsou dle mého názoru nezbytnou součástí rozvoje čtenářství u nás. Máme zkušenosti s dětmi, které z různých důvodů číst nechtějí. I s nimi se však musí počítat...

ZDIVOČELÁ
VODA

ELIŠKA HORELOVÁ

Petr Koubek, manažer podpory učitelů, garant čtenářské gramotnosti, IPs PPUČ

Jaká je vaše vize rozvoje čtenářství?

Ohledně systémových projektů se domnívám, že vize, at jakákoli, může být naplňována, bude-li zajištěna účast lidí odpovědných za řízení věcně příslušné sekce MŠMT (č. 2 **Vzdělávání**) a sekce řízení operačního programu, na odborných fórech zabývajících se gramotností dětí a žáků do hloubky. Informace nejsou přenositelné e-mailem ani jiným zprostředkováním. Jinak má osobní představa je, že musíme zkoušet podporovat učitele v tom, aby se nebáli, riskovali, aby se hlavně cítili experty na rozvoj čtenářství a pro podporu samostatné komunikace žáků. Pomoci jim vymanit se z prekonceptů, z gestaltů, které jim brání vidět učení žáků jinak a přehodnotit svou roli ve třídě.

Co je pro vás prioritou při rozvoji čtenářské gramotnosti?

Spojit síly a intervenovat v několika málo liniích, prioritách všichni, kdo máme tu šanci, společně, jednotně, nebo alespoň nerozporně: podle mne zejména v tom, aby se zabránilo jen formálnímu „vepsání“ gramotnosti jako cíle pro děti a žáky do ŠVP beze změny čehokoli ve škole.

Jaký radostný okamžik jste zažil jako učitel/podporovatel čtenářské gramotnosti?

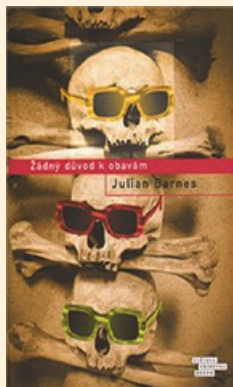
Jako učitel jsem zažíval jen samé radostné okamžiky. Potěšilo mě, že některé triky například při mediálním tréninku či rétorice fungovaly jak na žáky ve Varnsdorfu, tak v Open Gate. Děti jsou podobné, je to paráda, když si začnou klást otázky, proč autor textu používá některé výrazy, a ne jiné...

Co je teď vaší nejbližší výzvou v oblasti rozvoje čtenářské gramotnosti?

Zvládnout garantovat čtenářství koncepčně a vedle toho monitorovat rozvoj učitelů při rozvíjení gramotnosti ve třiceti šesti základních školách po dobu pěti let projektu PPUČ...

Jakou knihu jste měl rád jako dítě? Co rád čtete v současné době?

Jako dítě jsem měl rád cokoli v omoři, maně si vybavuji Boscův **Měsíční pahorek v dlani, Volání moře**, jako prťe **Podivuhodné vyprávění bývalého piráta Koliska**. Později fikce o Marcu Polovi či Magellanovi... jako teenager jsem četl hlavně životopisy (československých) cyklistů a hokejistů, protože v tu dobu jsem závodně lyžoval a jezdil hodně a všude na kole.

dopis klínovým písmem považuji za velmi silné. Skvělý, byť trochu z jiného soudku, je Michal Ajvaz... Čtu rád, a když to jde, tak pořád.

Co si slibujete od své účasti ve čtenářském panelu?

Věřím, že se bude rozšiřovat, že bude navštěvovat různé kraje, že spojí různé lidi a bude otevřený, participativní, a ne jen formální těleso „výměny názorů“. Že něco změní.

Jaroslav Vala, katedra českého jazyka a literatury, Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

Jaká je vaše vize rozvoje čtenářství?

Moje ideální představa rozvoje čtenářství úzce souvisí s představou školství, které nebude založeno na memorování, neustálém soutěžení a srovnávání výkonů bez ohledu na individualitu žáků. Bude to prostor pro otevřenou komunikaci, vzájemné naslouchání a respekt. Učitelé nebudou zatíženi zbytečnou administrativou a budou mít možnost se soustředit na svoji práci, na svoje žáky. Budou sledovat aktuální knižní produkci a budou schopni vybrat z toho množství knihy, které stojí za to číst. Učitelé sami budou číst a hledat způsoby, jak se zajímavými texty pracovat ve výuce (čtenářských dílnách, čtenářských klubech). A to vše místo memorování literární historie a biflování informací o knihách, které nezajímají ani učitele, ani žáky. A ředitelé, kterým nepůjde pouze o udržení pozice, nýbrž především o kvalitu školy, to budou schopni docenit. Případně se i rozloučit s učiteli, které jejich práce nezajímá. Čeká nás dlouhá cesta.

Co je pro vás prioritou při rozvoji čtenářské gramotnosti?

Myslím si, že čtenářská gramotnost se přirozeně posiluje především vlastní četbou. Z pohledu literárního didaktika tedy vidím jako první krok výběr titulů adekvátních věkové i osobnostní zralosti žáků. Na nich pak můžeme jako učitelé lépe rozvíjet čtenářské strategie žáků. Knihy o poseroutcích, mimoňkách, případně různé verze různých deníčků vnímám jako možný nástroj nastartování čtenářství u dětí, které se nikdy s knihou nepotkaly. Ale pak je žádoucí udělat krok dál, neboť čtenářství by mělo člověka rozvíjet a kultivovat. Podobné knihy vnucují podle mě dětem podivné zjednodušené stereotypy. A vlastně říkají, takhle to má být, a spoluvytvářejí tím iluzorní normu hysterických holek s deníčkem a flákačů u počítačových her. Napsat dobrou knihu pro děti, skloubit silný příběh a myšlenku s kvalitní a sdělnou formou je hodně těžké. Skutečně kvalitní kniha pro děti a mládež má potenciál oslovit i dospělého.

Zároveň bychom neměli zapomenout vést žáky i k vlastnímu psaní, uměleckému vyjadřování emocí i myšlenek. Tato zkušenost s psaním vlastních textů vede zpětně k hlubšímu porozumění čteného, neboť čtenář najednou text může vidět i z pozice spisovatele.

Jaký radostný okamžik jste zažil jako učitel/podporovatel čtenářské gramotnosti?

V době, kdy jsem učil v základní škole a gymnáziu, jsem měl radost z toho, když žáky literární výchova bavila. Ale zpětně vidím, jak jsem byl jako začínající učitel občas bezradný a po didaktické

stránce nepřipravený. Postupně jsem začal zkoušet dělat nějaké věci jinak. Vybavuje se mi třída, kterou jsem vedl k tvořivosti, k psaní vlastní poezie. I pro mě to bylo nové. A když jsem se s nimi po letech setkal, právě tyhle aktivity jim utkvěly v paměti. Někteří si ještě pamatovali úryvky ze svých textů.

Radost mám i z těch současných univerzitních studentů, kteří mají opravdový zájem o svoji budoucí práci. Někteří z nich jsou mimořádně nadaní a pracovití. A setkávání s nimi mne obohacuje.

Co je teď vaší nejbližší výzvou v oblasti rozvoje čtenářské gramotnosti?

V uplynulých letech jsem zjistil, že koncepty výuky literatury, které si s sebou studenti učitelství českého jazyka a literatury přinášejí ze základní i střední školy, jsou neobvykle silné a často se k nim v následující učitelské praxi vracejí. Společně proto hodně uvažujeme nad smyslem a cíli literární výchovy. Ale i nad konkrétními knihami a ukázkami. Jaký smysl má pro dvanáctiletého žáka práce s touto ukázkou? Může jí vůbec rozumět? Co mu říká o něm samotném a o světě kolem něj? Oslovuje vás osobně nějak tato ukázka? Tyhle a podobné otázky znějí v našich seminářích poměrně často. Pro studenty to není snadné. Rozumím tomu. Sám jsem se ke své současné představě o literární výchově dostával dlouho. A hodně jsem toho v sobě musel zbořit.

Ostatně tyto diskuse nás vedly k realizaci výzkumu (dotazník i audionahrávky žákovských reakcí na text) sledujícího adekvátnost čítankových textů k příslušné věkové kategorii dětí. Výsledky ukazují, že některé ukázky ze starší literatury jsou pro žáky naprosto nesrozumitelné. A nejde pouze o to, že by nepochopili smysl díla. Oni se k tomu smyslu přes jazykovou stránku vůbec nedostanou. Podobné hodiny literární výchovy pak plní ve vztahu ke čtenářství žáků výrazně demotivující roli.

Jakou knihu jste měl rád jako dítě? Co rád čtete v současné době?

Jako dítě jsem přečetl, na co jsem přišel. Hodně fascinovaný jsem byl třeba verneovkami. Ale dnešní děti mají jiné knihy, některé z nich jsou úžasné. Nejstarší dceru máme ve třetí třídě a snažíme se s ní společně se ženou držet čtenářský krok. A zároveň jsme tím motivováni k pátrání po zajímavých knihách. Velkým zjevením pro mě byla nedávno kniha **Jižní louka**, která českým čtenářům poprvé představila čtyři pohádkově laděné texty A. Lindgrenové. Nesmírně silné příběhy, které svým způsobem osloví všechny čtenářské kategorie (včetně předškoláků). Čtete to s mrazením v zádech a ptáte se, kde se to v té

Lindgrenové bralo. Trochu mě mrzí, že většina studentů má autorku matně spojenou pouze s **Děťmi z Bullerbynu**. Vždyť i její **Bratři Lvi srdce** jsou dílo, u kterého nemůžete nežasnout nad její znalostí dětské duše, odvahou psát o podstatných věcech i schopnosti uměleckého ztvárnění. Momentálně čtu příběh **Piráti z Ledového moře** od Fridy Nilssonové, současné švédské autorky, která bývá někdy označována za novodobou Lindgrenovou.

V beletrii pro dospělé jsem pro sebe nedávno našel Michela Fabera. Ale rád se vracím i ke starším knihám. Během posled-

ního roku se mi hodně líbil Steinbeckův román **Na východ od ráje** a Šolochovův **Tichý Don**. Ta kniha je plná lidství se vším, co toto slovo přináší, a ještě plnější bolesti. Rozervání země a vztahů občanskou válkou, drčení lidských osudů. Ta knížka je silná. Silná, až k neučtení.

Co si slibujete od své účasti ve čtenářském panelu?

Těším se na výměnu zkušeností s lidmi z jiných oblastí (zástupci České školní inspekce či Národního ústavu pro vzdělávání, učitelé, knihovníci, představiteli neziskových organizací) a společné hledání cest, jak učinit rozvoj čtenářské gramotnosti samozřejmou součástí kurikula. Jen se neuzavřít ve vlastní bublině čtenářského panelu a nepropadnout iluzi, jak všechno funguje, jaké máme kdo kde úspěchy s rozvojem čtenářství. Obávám se, že v některých školách existuje v této oblasti skutečné temno. Někteří učitelé sami nikdy nečetli a nečtou, natož aby sledovali aktuální knižní produkci. Ve výuce literatury postupují mechanicky a bez zájmu způsobem výklad, zápis a četba ukázky v čítance.

Považuji za důležité totéž, co v seminářích z literární didaktiky. Ujasnit si skutečný smysl a cíl výuky českého jazyka a literatury v současném školství a výrazněji je akcentovat v rámcových vzdělávacích programech. Aby i tito učitelé pochopili, že rozvíjení čtenářské gramotnosti není jen jakési hraní, na které stejně není čas třeba kvůli probírání fázi národního obrození. Vždyť většinu těch teoretických údajů žáci okamžitě zapomenou, pokud si z toho vůbec něco zapamatovali. Co však zůstává, je hladová dětská duše. Nabídněme dětem proto raději knihy, na nichž mohou přirozeně růst a rozvíjet se.

Hana Vacková,
učitelka českého
jazyka, výtvarné
výchovy a ekonomie
na Gymnáziu
v Olomouci-Hejčíně

Jaká je vaše vize rozvoje čtenářství?

Moje vize spočívá v tom, že se ve školách ve všech předmětech bude pracovat s články a odbornými texty. Žáci se budou pomalu učit vybírat podstatné od nepodstatného,

komentovat a rozvíjet své myšlenky. Na konci tohoto procesu bude stát člověk, který se bude orientovat ve svých myšlenkách a bude schopen obhajovat své názory.

Co je pro vás prioritou při rozvoji čtenářské gramotnosti?

Prioritou je pochopení textu, rozlišení důležitého a nedůležitého, podněcování kritického myšlení.

Jaký radostný okamžik jste zažila jako učitelka/podporovatelka čtenářské gramotnosti?

Když do písemných prací dávám otázku – co jsme četli a co tě nejvíc zaujalo?

Dostávám krásné odpovědi – zaujalo mě, měl jsem čas přemýšlet, nikdy mě nenapadlo a teď už vím...

Nejhezčí odpovědí byl dopis jedné studentky, která začala studovat v USA a napsala mi:

„Vážena pani profesorko Vackova,
nejprve prosím omluvte me gramaticke chyby plynouci z nedostatku hacku a carek na americké klavesnici. Doufam, ze se Vam dari skvele a ze Vas studenti nabijejí pozitivní energii.

Chtela jsem Vam rict, ze ani netusite, jak moc mi Vase hodiny ZSV pomahaji ve studiu na Babson College. Probi-rali jsme filosofii, cetli ruzne clanky a psali reflexe na dana temata. V zadnem jinem predmete jsme nic podobneho nedelali. Zadny jiny predmet by me nepripravil na americ-ky typ studia lepe.“

Co je teď vaší nejbližší výzvou v oblasti rozvoje čtenářské gramotnosti?

Pokusit se ve všech předmětech, které učím, pracovat s texty. Daří se mi ve vyšších ročnících v ZSV, ale i ve výtvarné výchově, kde jsem připravila v rámci šablon texty do výtvarné výchovy. Ale chtělo by to více a systematictěji.

Jakou knihu jste měla ráda jako dítě? Co ráda čtete v současné době?

Pokud si dobře vzpomínám, měla jsem ráda Astrid Lindgrenovou – **Děti z Bullerbynu**, Arthura Ransoma – **Klub Lysek, Zamrzlá loď**. Fascinovaly mě party dětí, asi proto, že jsem do takové party taky patřila. A pak samozřejmě Karel May – to byla oblíbená četba všech dětí tehdejší doby, hlavně kvůli filmům, jako byl **Poklad na Stříbrném jezeře**.

Co ráda čtu – I. D. Yaloma, jeho psychologickou literaturu – **Lži na pohovce**, jedny prázdniny jsem hltala prakticky vše, co napsal, např. **Když Nietzsche plakal, Léčba Schopenhauerem, Láska a její kat**. V mládí jsem velmi milovala Stefana Zweiga.

V poslední době čtu hodně biografické knihy, třeba Pavla Kosátika, Michaela Žantovského.

Co si slibujete od své účasti ve čtenářském panelu?

Že si budu vyměňovat zkušenosti s lidmi, kteří mají zkušenosti s výukou čtenářské gramotnosti a jsou dále než já. Na posledním kulatém stole nejvíce oceňuji, že si zkušenosti vyměňovali nejen učitelé, ale i lektori, inspektoři, knihovníci a další profese.

Autorka ankety **Irena Poláková** vyučuje v Lauderových školách češtinu a dějepis. Je autorkou myšlenky čtenářských klubů, spoluautorkou čtenářského kontinua projektu **Pomáháme školám k úspěchu** a členkou jádra čtenářského panelu projektu PPUČ.

Použité reprodukce obálek knih:

Betty MacDonalldová: **Paní Láryfáry**. Lika klub 2010. ISBN 978-80-86069-54-8; Václav Fischer: **Kluci a holky z naší školky**. Ilustrace Karel Franta. Středoecké nakladatelství 1982; Markéta Zinnerová: **Tajemství proutěného košíku**. Albatros 1971; Eliška Horelová: **Zdivočelá voda**. Albatros 1977; Václav Čtvrtek: **Podivuhodné vyprávění bývalého piráta Kolíska**. Ilustrace Jiří Kalousek. Albatros 1981. ISBN 13-792-81; Julian Barnes: **Žádný důvod k obavám**. Odeon 2010. ISBN 978-80-207-1310-0; Petra Soukupová: **Pod sněhem**. Host 2015. ISBN 978-80-7491-493-5; Astrid Lindgrenová: **Jižní louka**. Ilustrace Martina Richterová. Albatros 2012. ISBN 978-80-00-02851-4; Frida Nilsson: **Piráti z Ledového moře**. Portál 2016. ISBN 978-80-262-1021-4; Michel Faber: **Pod kůží**. Odeon 2002. ISBN 80-207-1128-7; Arthur Ransome: **Trosečníci z Vlaštovek**. Albatros 1988. ISBN 13-750-88; Irvin D. Yalom: **Láska a její kat**. Portál 2010. ISBN 978-80-7367-811-1; Stefan Zweig: **Knihomol**. Československý spisovatel 1957.

Kritická gramotnost elektronicky

OBSAH ELEKTRONICKÝCH VYDÁNÍ VE ŠKOLNÍM ROCE 2016/2017

Ročník 3 – číslo 4

AKTUÁLNĚ

Čtení bez požadavků? 7 / Hana Košťálová

ČTENÁŘSKÉ KONTINUUM

Vypravěčská perspektiva a práce s cíli 11 / Miloš Šlapal

Vypravěčská perspektiva a didaktická spolupráce 16 / Štěpánka Klumparová

Další příležitosti pro práci s vypravěčskou perspektivou 18 / Štěpánka Klumparová, Miloš Šlapal

TÉMA: Čtenářské strategie malých dětí

Rozvoj čtenářských strategií u dětí v mateřské škole 20 / Eva Rybářová

Naše cesta ke čtenářským strategiím aneb Jak se učíme navzájem 26 / Jana Šístková, Vladka Sučková

PŘEDSTAVUJEME: Kateřina Sládková

Chci, aby z dětí rostli přemýšliví a nezávislí čtenáři 32 / Jiřina Majerová, Kateřina Sládková

Otázky na výběr do dílny čtení 35 / Kateřina Sládková

ZE SVĚTA

Inspirace výzkumem – úvod k překladu o „pečlivém čtení“ 38 / Hana Košťálová

„Pečlivé čtení“ věcných textů na prvním stupni 39 / Douglas Fisher, Nancy Freyová; překlad Irena Poláková

Jak důležitá je v literární četbě osoba čtenáře? 44 / Ondřej Hausenblas

Ročník 3 – číslo 5

AKTUÁLNĚ

Proč nevěřím na standardizované popisy učitelovy práce 7 / Hana Košťálová

ČTENÁŘSKÉ KONTINUUM

Fakty a názory aneb Můžeme si ověřit, co tvrdíš? 11 / Ondřej Hausenblas

Pilot a Malý princ. Lekce zaměřená na rozlišování faktů a názorů ve třetím ročníku 16 / Kateřina Gaszková

TÉMA: Spolupráce při rozvoji čtenářské a pisatelské gramotnosti

Moderace v pojetí čtenářského týmu PŠÚ 20 / Michala Kafková, Ivoš Mikulášek

Moderace nad výkony dětí 23 / Michala Kafková, Ivoš Mikulášek

Využití čtenářského kontinua při spolupráci s kolegy ve sboru 30 / Alena Horská

Tutorské čtení jako výsledek spolupráce mezi vyučujícími 5 / Kateřina Baumová, Zdena Dudová, Jana Kopecká, Miloslava Kučerová, Pavlína Rosická

Komunity vzájemného učení 40 / Petr Albrecht

PŘEDSTAVUJEME: Ondřej Hausenblas

Vzdělávání pomáhá udržet kulturní kontinuitu a demokratické poměry 6

/ Ondřej Hausenblas

ZE SVĚTA

Krok za krokem. Konzultace učitele a žáka: jádro dílny 51 / Harvey Daniels, Steven Zemelman; překlad Alexandra Luhanová

„Chceme přispívat k tomu, aby čeští učitelé vychovávali z dětí přemýšlivé, nezávislé a činné občany, kteří se dokážou postarat o sebe i o svět, který mají na čas v péči.“

Poslání časopisu Kritická gramotnost

Naše pojetí kritické gramotnosti a čtenářské gramotnosti

Kritická gramotnost pomáhá člověku vyznat se v tom, jak společnost funguje v době stále intenzivnější a různorodější komunikace. Kriticky gramotný člověk umí rozluštit zjevný i skrytý obsah sdělení, ale také umí odhalit, jak se prostřednictvím komunikace snaží různí mluvčí (písatelé) prosazovat své zájmy a ovlivňovat jednotlivce a společnost. Kriticky gramotný člověk se rozhoduje o tom, jak bude v reakci na text jednat, aby přispěl k posilování světa, který bude pro všechny udržitelný.

Čtenářskou gramotnost chápeme jako základ gramotnosti kritické. Při četbě a společném promýšlení rozmanitých textů se děti mohou nejlépe učit tomu, že texty mají nejen doslovný význam, ale že se v textech dá a má číst mezi řádky, a nadto že texty dávají moc ovlivnit čtenáře podle – někdy maskovaného – autorova přání. V samém základu čtenářské gramotnosti musí být pevná důvěra v to, že čtení je smysluplná a často obohacující činnost, která stojí za námahu.

Časopis Kritická gramotnost vychází elektronicky od konce roku 2015. Přináší texty zabývající se rozvojem čtenářské a kritické gramotnosti ve škole. Jednou ročně vychází zvláštní číslo časopisu v tištěné verzi.

K pravidelnému odběru elektronických vydání časopisu **Kritická gramotnost** se můžete přihlásit prostřednictvím registračního formuláře v sekci „Chci se zapojit“ na webu: www.pomahameskolam.cz.

Pomáháme školám k úspěchu Prostor vašich pedagogických inspirací

Zajímáte se o nové nápady pro svou výuku? Rádi byste se dozvěděli, jak na **dílňu čtení** již od první třídy? Chcete nahlédnout do hodin s párovou výukou nebo se podívat, jak se učí matematika metodou profesora Hejného? YouTube projektu **Pomáháme školám k úspěchu** nabízí inspirativní ukázky práce českých učitelů, kteří se snaží zlepšovat svou výuku, aby dokázali co nejlépe rozvíjet každé dítě. Video doplňují odborné komentáře a učitelé je mohou používat jak pro samostudium, tak o nich mohou diskutovat s kolegy ve škole.

K odběru nových videí se můžete registrovat přímo na YouTube.

Kritická gramotnost

o praxi, textech a kontextech

ROČNÍK 3 — SPECIÁL 2017

www.pomahameskolam.cz

Pomáháme školám k úspěchu